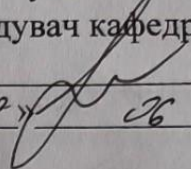

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Первомайський навчально-науковий інститут

Кафедра Обліку та оподаткування

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри

« 08 » 2026

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

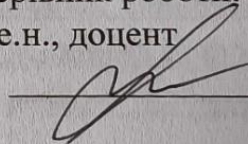
на тему: Облік розрахунків з
постачальниками та внутрішній
контроль договірних зобов'язань

Виконав студент 43-ОА-22 групи

Ілленко Ю. А.

Керівник роботи:
к.е.н., доцент

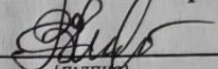
Гавриленко Н. В.

Первомайськ, 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Первомайський Навчально-науковий інститут Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Інженерно-економічний факультет

Кафедра економіки, обліку та підприємництва
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Гарант освітньої програми

(підпис)

« 09 » листопада 2026 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту Ілленко Юрію Анатолійовичу
прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи Облік розрахунків з постачальниками та внутрішній контроль договірних зобов'язань (на матеріалах «ТОВ Кривоозерська харчосмакова фабрика»)

Керівник роботи к.е.н., доцент Гавриленко Наталія Вікторівна

Затверджена розпорядженням директора № від « » 2026 р.

2. Термін подання роботи: 08.06. 2026 року

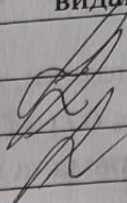
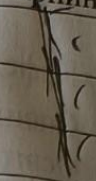
3. Вихідні дані по роботі: підручники, монографії, автореферати, періодичні видання, матеріали конференцій, бухгалтерська, фінансова звітність ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика», первинна документація, Наказ про облікову політику, реєстри фінансового обліку, договора оренди, купівлі-продажу, податкова звітність

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) 1. Теоретичні аспекти розрахунків з постачальниками та внутрішнього контролю договірних зобов'язань; 2. Аналіз фінансового стану ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика»; 3. Організація обліку розрахунків з постачальниками та внутрішнього контролю договірних зобов'язань на тов«кривоозерська ХСФ»

5. Перелік презентаційних

матеріалів: 1. Видається першоджерело "розрахунки" в обліково-статистичній інтернет-системі; 2. Комп'ютеризований аналіз обліку розрахунків з постачальниками за ІП(С)БО та МСФЗ; 3. Кількісна оцінка основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ "Кривоозерська ХСФ" за 2023-2025 рр."

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Гавриленко Н. В.		
2	Гавриленко Н. В.		
3	Гавриленко Н. В.		

7. Дата видачі завдання 9.02.2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

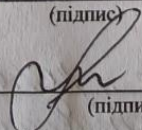
№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Прим
1	Визначення наукового керівника роботи		
2	Вибір теми роботи та її узгодження її з науковим керівником		
3	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником		
4	Збір статистичної інформації		
5	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи		
6	Систематизація інформації та складання розгорнутого плану роботи, затвердження його науковим керівником		
7	Розробка теоретичного розділу		
8	Розробка аналітичного розділу		
9	Розробка проектного розділу		
10	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків		
12	Редагування рукопису роботи бакалавра та ознайомлення з ним наукового керівника		
13	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді		
14	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи		
15	Подання рукопису кваліфікаційної роботи, презентаційного матеріалу на попередній захист		
16	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії		
17	Захист роботи перед атестаційною комісією		

Студент

Гавриленко Ю.А.
(підпис)

М/
(прізвище, ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Гавриленко Н.В.
(прізвище, ініціали)

Анотація

Бакалаврську роботу присвячено дослідженню теоретичних засад та практичних аспектів організації обліку розрахунків з постачальниками та функціонування системи внутрішнього контролю договірних зобов'язань. У роботі розкрито нормативно-правове регулювання розрахункових операцій, оцінено чинну практику бухгалтерського обліку та процедури контролю виконання договорів на прикладі ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика», а також виявлено ключові ризики, пов'язані з виникненням протермінованої дебіторської та кредиторської заборгованості й недоліками первинного документообігу. На основі проведеного аналізу обґрунтовано рекомендації щодо автоматизації контролю строків оплати за договорами, розробки внутрішнього регламенту перевірки контрагентів, що дозволить мінімізувати фінансові втрати, посилити платіжну дисципліну та підвищити ефективність взаємодії з постачальниками.

Ключові слова: бухгалтерський облік, розрахунки з постачальниками, внутрішній контроль, договірні зобов'язання, кредиторська заборгованість, документообіг.

Abstract

This bachelor's thesis is devoted to the study of the theoretical foundations and practical aspects of organizing accounts payable accounting and the functioning of the internal control system for contractual obligations. The study reveals the regulatory framework of settlement transactions, evaluates current accounting practices and contract execution control procedures using the case study of "Kryvoozerska Kharchosmakova Fabryka" LLC, and identifies key risks associated with the emergence of overdue accounts receivable and payable, as well as deficiencies in primary workflow. Based on the analysis, recommendations for automating the control of contract payment deadlines and developing internal regulations for counterparty verification are substantiated, which will minimize financial losses, strengthen payment discipline, and increase the efficiency of interaction with suppliers.

Keywords: accounting, settlements with suppliers, internal control, contractual obligations, accounts payable, workflow.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	7
1.1 Економічна сутність та еволюція розрахунків з постачальниками.....	7
1.2 Теоретичні аспекти внутрішнього контролю договірних зобов'язань	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «КРИВООЗЕРСЬКА ХАРЧОСМАКОВА ФАБРИКА».....	25
2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика».....	25
2.2 Аналіз фінансового стану ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика».....	31
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ«КРИВООЗЕРСЬКА ХСФ».....	43
3.1. Організація обліку розрахунків з постачальниками на ТОВ «Кривоозерська ХСФ».....	43
3.2 Організація внутрішнього контролю договірних зобов'язань ТОВ «Кривоозерська ХСФ».....	49
Висновки.....	
Перелік використаних джерел.....	
Додатки	

ВСТУП

В умовах ринкової економіки та постійної зміни господарських зв'язків ефективна взаємодія підприємства з контрагентами є основою його фінансової стабільності. Особливе місце у цьому процесі посідають розрахунки з постачальниками. Вони безпосередньо впливають на безперервність виробництва, стан ліквідності та рівень платоспроможності суб'єкта господарювання. Водночас динамічність законодавства та високі комерційні ризики вимагають від підприємств не лише точного відображення розрахунків у бухгалтерському обліку, а й побудови надійної системи внутрішнього контролю. Контроль договірних зобов'язань дозволяє мінімізувати ризики виникнення протермінованої дебіторської чи кредиторської заборгованості, запобігати фінансовим втратам і забезпечувати виконання умов угод. Наявність практичних проблем у цій сфері на прикладі підприємств харчової промисловості, зокрема ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика», підтверджує високу актуальність обраної теми дослідження.

Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та організації внутрішнього контролю договірних зобов'язань на ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика».

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити економічну сутність розрахунків з постачальниками та нормативно-правове регулювання договірних зобов'язань;
- дослідити методичні засади обліку та контролю розрахункових операцій;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика»;

- оцінити діючу практику бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками на досліджуваному підприємстві;
- проаналізувати стан внутрішнього контролю виконання договірних зобов'язань фабрики;

Об'єкт дослідження – процес бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та система внутрішнього контролю договірних зобов'язань у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних питань, пов'язаних з організацією обліку розрахунків з контрагентами та процедурами контролю виконання договорів на ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика».

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз та синтез (для вивчення сутності зобов'язань), індукція та дедукція (для деталізації облікових процесів), спостереження та моделювання (для оцінки системи внутрішнього контролю), а також балансовий і графічний методи (для аналізу показників діяльності підприємства).

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою роботи є Закони України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також установчі документи, облікова політика та фінансова й статистична звітність ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика» за останні роки.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані в роботі пропозиції та рекомендації щодо впровадження нових контрольних процедур та автоматизації обліку розрахунків можуть бути безпосередньо використані в практичній діяльності ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика» для зниження ризиків неплатежів та покращення фінансових результатів. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1 Економічна сутність та еволюція розрахунків з постачальниками

У ринковій системі господарювання безперервність процесу розширеного відтворення на мікроекономічному рівні безпосередньо залежить від ефективності організації та функціонування логістично-розрахункових зв'язків. Будь-яке підприємство для здійснення своєї статутної діяльності (виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг) вступає у взаємовідносини з іншими суб'єктами ринку з метою забезпечення матеріально-технічними ресурсами, необоротними активами та послугами виробничого чи невиробничого характеру.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками є складною полікомпонентною економічною категорією, яка одночасно перебуває у площині цивільно-правових відносин, фінансового менеджменту та бухгалтерського обліку. З правової точки зору, підґрунтям виникнення цих розрахунків є господарські договори (купівлі-продажу, поставки, підряду, про надання послуг), що регулюються Цивільним та Господарським кодексами України. З моменту переходу права власності на отримані цінності або підписання акта виконаних робіт у підприємства-покупця виникає юридичне зобов'язання погасити заборгованість у визначений строк.

З економічної точки зору, розрахунки з постачальниками відображають рух вартості у процесі заготівлі (постачання). Вони є початковою стадією кругообороту капіталу (Капітал грошовий $\rightarrow$ Капітал продуктивний). Ефективна організація цих розрахунків безпосередньо впливає на платоспроможність, ліквідність підприємства та величину його

операційного і фінансового циклів. Визначення терміна «розрахунки» в обліково-економічній літературі узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення терміна «розрахунки» в обліково-економічній літературі

Автор	Визначення
Безруких П.С.	Розрахунки – це грошові відносини, що виникають між організаціями за товарними і нетоварними операціями.
Чацкіс Е.Д., Лисюк А.Н., Михайлова Т.П	Розрахунки – це система відносин між підприємствами й особами, заснована на грошовому поверненні вартості товарноматеріальних цінностей, робіт, послуг.
Сухарєв А.Я.	Розрахунки – здійснення платежів за грошовими зобов'язаннями
Парашутін Н.В., Козлова Е.П.	Під розрахунковими відносинами розуміють зобов'язання покупця оплатити у встановлені строки вартість матеріальних цінностей, послуг й іншої заборгованості після виконання постачальником своїх договірних зобов'язань або право постачальника вимагати платіж від покупця за відвантажену йому продукцію або надані послуги.

У науковій літературі та нормативно-правових актах сутність об'єктів цих розрахунків трактується через призму дефініцій «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання». Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», зобов'язанням є заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Для деталізації економічної природи цих розрахунків доцільно класифікувати їх за ключовими ознаками (Таблиця 1.2).

Класифікація розрахунків з постачальниками та підрядниками в системі управління підприємством

Критерій класифікації	Види розрахунків / заборгованості	Економічний зміст та вплив на фінансовий стан
За строками погашення	1. Поточна кредиторська заборгованість 2. Довгострокові зобов'язання	Очікується до погашення протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу. Зобов'язання, які будуть погашені після 12 місяців.
За формами розрахунків	1. Грошова (готівкова/безготівкова) 2. Негрошова (бартер, взаємозалік, вексельна)	Класична форма, що безпосередньо впливає на чистий грошовий потік. Потребує специфічного податкового та облікового контролю.
За часом виникнення відносно оплати	1. Аванси видані (дебіторська заборгованість) 2. Невідфактуровані поставки 3. Традиційна кредиторська заборгованість	Передоплата постачальнику. Виникає право вимоги активів. Надходження активів без розрахункових документів. Отримання активів передують безпосередній оплаті (комерційний кредит).
За станом дотримання строків	1. Строкова (нормальна) 2. Протермінована 3. Безнадійна (строк позовної давності минув)	Термін оплати за договором ще не настав. Вчасно не оплачена, створює ризики штрафних санкцій. Підлягає списанню на доходи підприємства.

Аналіз таблиці 12 свідчить, що розрахунки з постачальниками не є статичною величиною, а трансформуються з одного стану в інший залежно від виконання умов господарських договорів. Особливе місце посідає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Вона виступає для підприємства тимчасово залученим (безкоштовним або відносно дешевим) джерелом фінансування оборотних коштів. Цей феномен має назву «комерційний або товарний кредит».

Разом з тим, надмірне зростання кредиторської заборгованості перед постачальниками загрожує втратою фінансової стійкості, падінням ділової репутації, нарахуванням пені, штрафів та, у найгіршому випадку,

ініціюванням процедури банкрутства з боку кредиторів. Тому в системі бухгалтерського обліку розрахунки з постачальниками вимагають безперервного, точного і деталізованого відображення для формування інформаційної бази оперативного, тактичного та стратегічного менеджменту. Економічна природа розрахункових операцій зазнала кардинальних змін у процесі історичного розвитку людського суспільства, еволюції грошових систем та технологічних укладів. Розрахунки з постачальниками пройшли шлях від найпростіших натуральних обмінів до інтегрованих цифрових екосистем глобального масштабу.

Історико-економічний аналіз дозволяє виокремити п'ять ключових етапів еволюції розрахункових відносин (Таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Історичні етапи еволюції розрахунків з постачальниками

Етап / Історичний період	Ключові інструменти та форми розрахунків	Характерні особливості системи обліку та контролю
1. Натурально-речовий (давні часи – поява металевих грошей)	Прямий натуральний обмін (бартер), перші товарні еквіваленти (хутро, худоба, зерно).	Облік мав суто кількісний, інвентарний характер; відсутність єдиного грошового вимірника.
2. Металево-паперовий (середньовіччя – XIX ст.)	Повноцінні монети (золото, срібло), банкноти, паперові векселі, зародження безготівкових переказів через банкірів.	Поява і поширення диграфічного (подвійного) запису за системою Л. Пачолі; чітке виокремлення рахунків дебіторів і кредиторів.
3. Традиційний безготівковий (XX ст. – до 1990-х років)	Паперові платіжні доручення, вимоги, чеки, акредитиви. Розрахунки через державні та комерційні банки.	Механізація та перша автоматизація обліку за допомогою ЕОМ; формування класичних балансових рахунків розрахунків.
4. Електронно-цифровий (кінець XX – початок XXI ст.)	Системи «Клієнт-Банк», електронні платіжні системи, корпоративні картки, перші EDIплатформи.	Перехід до комп'ютерноінтегрованих форм обліку (1С, Парус тощо); впровадження ERP-систем.

5. Інноваційно-трансформаційний (сучасний етап – з 2010-х рр. по теперішній час)	Електронний документообіг (ЕДО), хмарні технології, автоматичне розпізнавання інвойсів, блокчейн, смартконтракти.	Облік у реальному часі (Real-Time Accounting); інтеграція облікових баз покупця і постачальника через API.
--	---	--

Перший (натуральний) етап характеризувався відсутністю поняття кредиторської заборгованості у сучасному розумінні, оскільки обмін відбувався одномоментно. З появою грошей як загального еквівалента вартості та розвитком купецтва виникає часовий розрив між передачею товару та його оплатою. Це заклало фундамент для виникнення кредиту та вексельного обігу. Саме в епоху Відродження, з розвитком міжнародної торгівлі в Італії, з'являється потреба в систематизованому обліку розрахунків, що призвело до створення рахунків «Персони» (дебіторів і кредиторів) у межах подвійної бухгалтерії.

У ХХ столітті, з розбудовою банківських систем, розрахунки з постачальниками трансформувалися у безготівкову площину. Державне регулювання визначило чіткі стандартизовані форми: платіжні доручення, акредитиви, розрахункові чеки. Облік на цьому етапі став жорстко регламентованим, виникли класичні синтетичні рахунки для відображення заборгованості (в українській практиці - рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»).

Сучасний (інноваційно-трансформаційний) етап еволюції кардинально змінює парадигму взаємодії з постачальниками. Головним трендом є цифровізація (digitalization) та автоматизація. Впровадження систем електронного документообігу (наприклад, Вчасно, М.Е.Дос) дозволяє миттєво обмінюватися первинними документами (видатковими накладними, актами, рахунками-фактурами), які підписані електронним цифровим підписом (ЕЦП / КЕП). Це мінімізує часові лаги, усуває помилки ручного введення та знижує трансакційні витрати.

Застосування технології блокчейн та смарт-контрактів (Smart Contracts) у розрахунках з постачальниками є найновішим вектором еволюції. Смартконтракт автоматично проводить платіж з банківського рахунку покупця на рахунок постачальника в момент, коли в інформаційній системі (наприклад, за допомогою IoT-датчиків або логістичних відміток) з'являється підтвердження про успішне доставлення та прийняття вантажу на склад. Це виключає людський фактор, мінімізує ризики шахрайства та оптимізує рух грошових коштів.

В умовах євроінтеграції України та глобалізації економічних процесів критично важливим є гармонізація національних стандартів обліку із міжнародними вимогами. Облік розрахунків з постачальниками в Україні регулюється системою Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), тоді як компанії, що мають вихід на міжнародні ринки капіталу або підпадають під законодавчі критерії, застосовують Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ / IFRS).

Безпосереднього окремого стандарту, який би називався «Розрахунки з постачальниками», немає ні в національній, ні в міжнародній практиці. Методологія їх відображення розпорошена по декількох взаємопов'язаних стандартах, що регулюють зобов'язання, фінансові інструменти та запаси. Для виявлення розбіжностей та спільних рис проведемо компаративний аналіз нормативного регулювання (Таблиця 1.4).

Таблиця 1.4.

Компаративний аналіз обліку розрахунків з постачальниками за НП(С)БО та МСФЗ

Елемент порівняння	Практика згідно з НП(С)БО (Україна)	Практика згідно з МСФЗ (Міжнародна)	Сутнісна розбіжність та її вплив на звітність
Базові регулюючі стандарти	НП(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С)БО 9 «Запаси», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти».	IAS 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», IFRS 9 «Фінансові інструменти», IAS 2 «Запаси».	Загальна концептуальна схожість, але МСФЗ базуються на принципах, а НП(С)БО — на чітких правилах.
Первісна оцінка заборгованості	За номінальною (історичною) вартістю, яка визначена у первинних документах (договорі, накладній).	За справедливою вартістю (для торговельної кредиторської заборгованості зазвичай дорівнює номіналу).	За короткострокових розрахунках різниці немає. При довгострокових відстроченнях платежу виникають розбіжності.
Подальша оцінка (довгострокові зобов'язання)	За теперішньою (дисконтованою) вартістю. Сума очікуваного погашення розраховується за ставкою відсотка.	За амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної ставки відсотка (IFRS 9).	Методологія дисконтування в НП(С)БО дещо спрощена, що іноді призводить до викривлення розрахунку фінансових витрат порівняно з МСФЗ.
Відображення невідфактурованих поставок	Відображаються на основі внутрішнього акта або оціночної вартості з подальшим коригуванням за отриманням інвойсу.	Визнаються як нарахування (Accruals) у складі зобов'язань на основі надійної оцінки витрат.	МСФЗ роблять більший акцент на професійному судженні бухгалтера щодо моменту переходу контролю над активом.
Вплив зміни валютних курсів	Кредиторська заборгованість в іновалюті є монетарною статтею. Курсові різниці рахують на дату балансу та дату операції (НП(С)БО 21).	Аналогічний підхід згідно з IAS 21. Курсові різниці визнаються у складі прибутку або збитку періоду.	Повна конвергенція правил. Вплив на фінансовий результат ідентичний.

Аналіз даних таблиці 1.4 дозволяє стверджувати, що вітчизняна система обліку розрахунків з постачальниками в цілому адаптована до міжнародних стандартів. Головна концептуальна відмінність полягає у превалюванні сутності над формою (Substance over Form). У системі МСФЗ ключовим моментом для визнання зобов'язання перед постачальником є факт переходу контролю над активом або отримання послуги, незалежно від наявності ідеально оформленої паперової накладної. В українській практиці тривалий час домінував підхід, за якого без належним чином оформленого первинного документа операція не могла бути відображена в обліку. Наразі, завдяки змінам у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», вітчизняні підприємства також отримали право визнавати зобов'язання на підставі внутрішнього акта (самостійно створеного документа), якщо на дату балансу рахунок від постачальника ще не надійшов. Ще одним важливим аспектом є дисконування довгострокової кредиторської заборгованості перед постачальниками. Якщо договір передбачає відстрочення платежу на строк, що перевищує 12 місяців, і при цьому не передбачає нарахування відсотків (або ставка є суттєво нижчою за ринкову), така заборгованість містить прихований елемент фінансування. Як за МСФЗ 9, так і за НП(С)БО 11, її потрібно відображати за теперішньою (теперішньою дисконтованою) вартістю, а різницю між номіналом і теперішньою вартістю поступово амортизувати, визнаючи фінансові витрати. Це дозволяє користувачам звітності бачити реальну вартість залучених ресурсів та оцінювати ефективність управління капіталом.

Еволюція поглядів на облік розрахунків із постачальниками пройшла шлях від простої фіксації боргів до концепції управління ланцюгами постачань. Сучасна теорія розглядає ці розрахунки як інструмент оптимізації фінансових потоків, управління ризиками та побудови довгострокових партнерських відносин з контрагентами. Ключові етапи еволюції обліку розрахунків з постачальниками наведені в таблиці 1.5.

Ключові етапи еволюції розрахунків з постачальниками

Етап	Сут, методологія
Етап простої реєстрації (до XX ст.)	Суть: Облік виконував виключно функцію фіксації факту виникнення боргу (кредиторської заборгованості) за отримані товари чи сировину. Методологія: Застосовувався камеральний підхід та просте відображення за методом подвійного запису
Етап контролю та аудиту (середина - кінець XX ст.)	Суть: Розвиток корпорацій призвів до відокремлення управління від власності. Пріоритетом обліку став контроль за цільовим використанням коштів та дотриманням фінансової дисципліни. Методологія: Активно впроваджувалися інвентаризація розрахунків, створення резервів сумнівних боргів, а також жорстка документальна перевірка відповідності рахунків і фактично отриманих товарів.
Етап управління ліквідністю (кінець XX ст. - початок 2000-х)	Суть: Розрахунки з постачальниками почали розглядати як ключовий елемент управління оборотним капіталом. Головною метою стало збільшення періоду відстрочки платежу без шкоди для ділової репутації. Методологія: Застосування дисконтування, вексельних форм розрахунків, залік взаємних вимог.
Концепція інтегрованого ланцюга постачань (наш час)	Суть: Постачальник розглядається як стратегічний партнер. Облік базується на принципах комплаєнсу, цифрової інтеграції та оптимізації загальних витрат (ТСО - Total Cost of Ownership). Методологія: Використання міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), електронний документообіг
	(EDI), автоматизовані системи обліку та міжнародний фінансовий комплаєнс.

Як саме еволюціонувала методологія бухгалтерського обліку під впливом переходу на міжнародні стандарти (МСФЗ) та національні нормативи (НП(С)БО 11). Раніше облік розрахунків із постачальниками виконував суто технічну роль - зафіксувати факт боргу за первинними документами. Сучасна ж модель перетворила облік на аналітичний інструмент для оцінки реального фінансового стану компанії та прогнозування її грошових потоків. Порівняння ключових відмінностей між цими підходами наведено в таблиці 1.6.

**Зміна методологічних пріоритетів в обліку розрахунків з
постачальниками**

Характеристика	Минулі підходи	Сучасний підхід (МСФЗ)
Оцінка зобов'язань	За номінальною сумою боргу	За амортизованою вартістю (з урахуванням дисконтування довгострокових боргів)
Мета обліку	Фіксація витрат та боргів	Вірогідне розкриття інформації про стан зобов'язань для інвесторів
Ступінь аналітичності	Загальний підсумок або за контрагентом	Поглиблена аналітика в розрізі договорів, валют та термінів погашення

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних стандартах (зокрема НП(С)БО 11 «Зобов'язання») еволюція відобразилася у переході від суто фіскального трактування до визнання зобов'язань через їхню реальну економічну вигоду або втрати.

Таким чином, розрахунки з постачальниками пройшли тривалий шлях еволюційного розвитку і на сучасному етапі являють собою високотехнологічний об'єкт обліку та контролю. Орієнтація на міжнародні стандарти та тотальне впровадження цифрових інструментів автоматизації дозволяють мінімізувати ризики, пов'язані з управлінням кредиторською заборгованістю, та забезпечують фінансову стабільність підприємства в мінливому ринковому середовищі.

1.2 Теоретичні основи внутрішнього контролю договірних зобов'язань

Процесу організації та методики внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань присвячені праці таких вчених: І. А. Белобжецького, М. Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б. І. Валуєва, Н. Г. Виговської, Є. В. Калюги, Є. О. Кочеріна, В. Ф. Максимової, В. М. Мурашка, Л. В. Нападовської, В. П. Пантелєєва, Л. В. Сотнікової та ін.

Проте, незважаючи на вагомі напрацювання вчених, питання щодо організації та методики внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань вимагають на подальше вивчення.

У сучасних умовах динамічного та високоризикового ринкового середовища ефективність функціонування суб'єктів господарювання безпосередньо залежить від якості системи управління їхніми фінансовогосподарськими процесами. Оскільки будь-яка операційна діяльність базується на взаємодії з контрагентами, особливого значення набуває внутрішній контроль договірних зобов'язань. Договір у господарській практиці виступає не лише правовою формою закріплення домовленостей, а й первинним економічним інструментом, що генерує майбутні грошові потоки, витрати, активи та зобов'язання підприємства.

Внутрішній контроль договірних зобов'язань - це інтегрована система заходів, процедур та політик, які впроваджуються керівництвом та власниками підприємства для забезпечення законності, доцільності та ефективності укладання й виконання господарських договорів, запобігання фінансовим втратам, мінімізації ризиків невиконання зобов'язань та забезпечення належної якості облікової інформації.

Економічна сутність внутрішнього контролю у цій сфері полягає у забезпеченні балансу між комерційними інтересами підприємства (отримання якісних ресурсів за оптимальною ціною) та його фінансовою безпекою (уникнення безнадійної дебіторської чи протермінованої кредиторської заборгованості, штрафних санкцій, судових спорів).

Для глибшого розуміння методології внутрішнього контролю договірних зобов'язань доцільно розглянути його структуру через призму міжнародної концепції COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), адаптованої до специфіки вітчизняного господарського процесу (Таблиця 1.4).

Компоненти системи внутрішнього контролю договірних зобов'язань (за моделлю COSO)

Компонент системи за COSO	Практичний зміст у сфері договірних зобов'язань	Інструменти реалізації на підприємстві
1. Контрольне середовище	Створення атмосфери чесності, етичних цінностей та професійної компетентності персоналу, що працює з договорами.	Наявність Кодексу корпоративної етики, Положення про договірну роботу, чіткий розподіл повноважень між комерційним, юридичним відділами та бухгалтерією.
2. Оцінка ризиків	Ідентифікація, аналіз та ранжування ризиків, які пов'язані з укладанням та виконанням умов договорів.	Складання карти ризиків (ризик банкрутства контрагента, валютний ризик, ризик форс-мажору, правові дефекти договору).
3. Контрольні процедури	Безпосередні дії, правила та регламенти, які допомагають упевнитися, що директиви керівництва виконуються.	Санкціонування (візування) договорів, перевірка правоздатності контрагента, обов'язкове проведення звірки взаєморозрахунків (акти звірки).
4. Інформація та комунікація	Забезпечення доступу до якісної, релевантної та своєчасної інформації про стан виконання зобов'язань.	Використання модулів CRM та ERP-систем, автоматичні сповіщення про наближення строків оплати або поставки.
5. Моніторинг (актуалізація)	Безперервна оцінка якості функціонування системи внутрішнього контролю протягом певного часу.	Проведення планових та позапланових внутрішніх аудитів договірної роботи, оцінка ефективності претензійно-позовної діяльності.

Ефективний внутрішній контроль не може обмежуватися лише стадією, коли договір уже підписано і за ним виникла заборгованість. Процес контролю є перманентним і має охоплювати весь життєвий цикл договору. У зв'язку з цим, методологічно виправданим є поділ внутрішнього контролю на три взаємопов'язані форми: попередній, поточний (оперативний) та наступний (ретроспективний).

Попередній контроль здійснюється до моменту юридичного підписання договору. На цьому етапі відбувається перевірка надійності контрагента (Due Diligence). Контролери досліджують фінансову звітність постачальника,

наявність судових рішень щодо нього, податковий статус (чи не є він ризиковим платником ПДВ), наявність ліцензій та матеріально-технічної бази для виконання зобов'язань. Також аналізується сам текст договору на предмет паритетності умов, чіткості визначення форс-мажору та штрафних санкцій.

Поточний (оперативний) контроль супроводжує безпосередній процес виконання умов договору. Він полягає у відстеженні строків поставки товарів (виконання робіт), контролі відповідності якості та кількості отриманих ресурсів специфікаціям, перевірці правильності формування ціни, а також контролі своєчасності здійснення платежів згідно з погодженим графіком.

Наступний контроль проводиться після завершення певного звітного періоду або виконання договору в цілому. Він включає проведення інвентаризації розрахунків, аналіз причин виникнення протермінованої заборгованості, оцінку ефективності роботи менеджерів та розробку заходів щодо стягнення збитків чи оптимізації умов співпраці на майбутнє.

Договірні зобов'язання за своєю природою є ризикогенними. Невизначеність ринкового середовища, інфляційні процеси, форс-мажорні обставини, а також недобросовісність окремих контрагентів створюють загрози фінансових втрат. Оцінка та управління ризиками є стрижневим елементом внутрішнього контролю.

З метою побудови адекватної системи контролю необхідна науково обґрунтована класифікація ризиків, які виникають у процесі реалізації договірних зобов'язань (Таблиця 1.5).

Таблиця 1.5.

Матриця ризиків договірних зобов'язань та інструменти внутрішнього контролю для їх мінімізації

Категорія ризику	Конкретний прояв ризику в договірних відносинах	Метод / Інструмент мінімізації в системі внутрішнього контролю
1. Юридичні (правові) ризики	Визнання договору недійсним; підписання документа не уповноваженою особою; нечітке формулювання умов про відповідальність.	Обов'язкова юридична експертиза; перевірка статутних документів контрагента та витягів з державних реєстрів (ЄДРПОУ).
2. Фінансовоекономічні ризики	Зростання цін на ресурси; неплатоспроможність чи банкрутство постачальника після отримання авансу; курсові різниці.	Фіксація ціни в договорі або прив'язка до стабільних індексів; обмеження суми передоплати; використання інструментів хеджування.
3. Логістичноопераційні ризики	Порушення строків поставки; постачання бракованої або неякісної продукції; втрата вантажу під час транспортування.	Чітке прописання умов Інкотермс; обов'язкове страхування вантажів; оперативний контроль логістичних етапів.
4. Податкові ризики	Втрата права на податковий кредит з ПДВ через nereєстрацію податкової накладної постачальником; звинувачення у «фіктивності» операції.	Включення до договору «податкового застереження» (відшкодування збитків у разі nereєстрації ПДВ); збір доказів реальності операції (ТТН, акти).
5. Репутаційні ризики	Співпраця з контрагентами, що мають негативний імідж, перебувають під санкціями або пов'язані з державою-агресором.	Комплаєнс-контроль (Sanction screening); моніторинг медіаполя та спеціалізованих сервісів (YouControl, OpenDataBot).

Аналіз таблиці 1.5 демонструє, що кожен вид ризику вимагає специфічного інструментарію контролю. Особливої актуальності в сучасних реаліях України набули податкові та репутаційні ризики. Якщо раніше контроль обмежувався перевіркою факту наявності свідоцтва платника податків, то сьогодні внутрішній контроль повинен превентивно блокувати угоди з контрагентами, які мають ознаки фіктивності чи підпадають під дію

національних або міжнародних санкцій. Блокування податкових накладних державними органами через ризиковість постачальника вилучає значні обігові кошти підприємства-покупця у вигляді замороженого податкового кредиту, що безпосередньо шкодить ліквідності. Для ефективної протидії зазначеним ризикам внутрішній контроль має застосовувати методи диверсифікації (наявність кількох альтернативних постачальників за кожною групою критичного імпорту чи сировини), лімітування (встановлення максимального розміру заборгованості або авансу для одного контрагента залежно від його рейтингу надійності) та страхування (перенесення ризику на треті особи).

Внутрішній контроль договірних зобов'язань не може функціонувати ізольовано. Він спирається на розгалужену систему зовнішнього законодавчого регулювання та потужний масив внутрішньої інформації. Нормативно-правове поле України задає імперативні межі, в межах яких підприємство будує свої договірні та облікові відносини.

Методологічну основу контролю договірних відносин складають чотири рівні нормативно-правового регулювання:

1. Законодавчий рівень: Цивільний кодекс України (регулює загальні положення про зобов'язання, види договорів), Господарський кодекс України (визначає особливості господарських зобов'язань, строки позовної давності, штрафні санкції), Податковий кодекс України (регулює вплив договірних операцій на податкові зобов'язання та податковий кредит).
2. Стандартизований рівень: НП(С)БО 11 «Зобов'язання» та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», які визначають критерії визнання та оцінки заборгованостей, що виникають за договорами.
3. Відомчий рівень: Накази Міністерства фінансів України, інструкції та методичні рекомендації щодо інвентаризації активів та зобов'язань (зокрема, Наказ Мінфіну №879, який регламентує порядок проведення обов'язкової річної інвентаризації розрахунків).

4. Внутрішньогосподарський (локальний) рівень: Наказ про облікову політику підприємства, Положення про договірну роботу, посадові інструкції, графіки документообігу.

Якість та ефективність внутрішнього контролю напряду залежать від інформаційного забезпечення - тобто від того, наскільки швидко, повно та достовірно контролери отримують дані про хід виконання договорів. Інформаційне забезпечення контролю договірних зобов'язань доцільно структурувати за джерелами його формування (Таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Структура інформаційного забезпечення внутрішнього контролю договірних зобов'язань

Група джерел інформації	Конкретні носії інформації (документи, бази даних)	Роль та завдання в процесі контролю
1. Нормативнодовідкова та правова інформація	Договори, додаткові угоди, специфікації, статuti контрагентів, довіреності на підписання, ліцензії.	Перевірка юридичної легітимності угоди, встановлення строків, цін, обсягів та умов виконання зобов'язань.
2. Первинна облікова документація	Видаткові накладні, акти прийманняпередачі виконаних робіт (наданих послуг), товарно-транспортні накладні (ТТН), рахунки-фактури (інвойси).	Підтвердження фактичного здійснення господарської операції, моменту переходу права власності та виникнення зобов'язання.
3. Регістри бухгалтерського обліку	Журнали-ордери, відомості за рахунками 63 «Розрахунки з постачальниками», 371 «Розрахунки за виданими авансами», Картка рахунку, Оборотно-сальдова відомість.	Групування та систематизація інформації про стан і рух зобов'язань, виявлення сальдо на певну дату, аналіз аналітичного обліку.
4. Фінансова та спеціальна звітність	Баланс (Звіт про фінансовий стан) - Ф. №1, Примітки до річної фінансової звітності - Ф. №5, внутрішні управлінські звіти про дебіторську/кредиторську заборгованість.	Узагальнення інформації для зовнішніх та внутрішніх користувачів, оцінка структури капіталу, розрахунок коефіцієнтів ліквідності.

5. Позаоблікові джерела	Акти звірки взаєморозрахунків, листування з контрагентами (претензії, вимоги), матеріали судових справ, дані ЕДО та ERP-систем.	Підтвердження узгодженості сум заборгованості між сторонами, контроль за веденням претензійної роботи щодо порушників.
-------------------------	---	--

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій вимагає трансформації підходів до інформаційного забезпечення контролю. Паперові носії інформації поступово витісняються електронними реєстрами. Інтеграція бухгалтерських програм (наприклад, систем BAS/SAP) з платформами електронного документообігу та модулями управління закупівлями (SRM Supplier Relationship Management) дозволяє здійснювати автоматизований контроль «тристороннього співставлення» (Three-Way Matching). Цей алгоритм автоматично порівнює три документи: Замовлення на покупку (Purchase Order), Прибуткову накладну (Receipt Note) та Рахунок від постачальника (Supplier Invoice). Якщо виявляються розбіжності в ціні чи кількості, система блокує оплату до з'ясування обставин.

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз свідчить, що внутрішній контроль договірних зобов'язань є динамічною, багаторівневою системою, яка базується на суворому дотриманні законодавства та використанні передових інформаційних технологій. Організація контролю за всіма етапами життєвого циклу договору- від Due Diligence до фінального платежу та інвентаризації - дозволяє підприємству суттєво знизити рівень ризикованості операційної діяльності, оптимізувати оборотний капітал та забезпечити високу конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Висновки до першого розділу

У першому розділі випускної кваліфікаційної роботи здійснено комплексне теоретико-методологічне дослідження економічної сутності,

історичної еволюції та нормативно-правового регулювання обліку й внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та договірних зобов'язань суб'єктів господарювання. За результатами проведеного наукового аналізу сформовано такі висновки:

1. Обґрунтовано полікомпонентну природу розрахунків з постачальниками, які одночасно перебувають у площині фінансового менеджменту, бухгалтерського обліку та цивільно-правових відносин. Встановлено, що з економічного погляду ці розрахунки відображають рух вартості на початковій стадії кругообороту капіталу підприємства (у процесі закупівлі). З позицій бухгалтерського обліку вони трактуються через дефініцію «поточні зобов'язання», динаміка та структура яких безпосередньо впливають на платоспроможність, фінансову стійкість і ділову репутацію суб'єкта господарювання.
2. Досліджено історичні етапи еволюції розрахункових операцій — від найпростіших натурально-речових обмінів (бартеру) до сучасних інтегрованих цифрових екосистем. Доведено, що сучасний інноваційнотрансформаційний етап характеризується тотальною цифровізацією та автоматизацією (впровадження систем електронного документообігу, технологій блокчейн, IoT та смарт-контрактів). Це докорінно змінює парадигму взаємодії з контрагентами, мінімізує часові лаги, усуває помилки ручного введення та трансформує облік у режим реального часу (Real-Time Accounting).
3. Проведено компаративний аналіз нормативного регулювання обліку розрахунків за національними (НП(С)БО 11) та міжнародними (МСФЗ 9, IAS 37) стандартами. Виявлено концептуальну схожість базових підходів, проте зафіксовано суттєву розбіжність у пріоритетах: МСФЗ базуються на економічних принципах та превалюванні сутності над формою (факт переходу контролю над активом), тоді як вітчизняна практика тривалий час тяжіла до жорсткої прив'язки операцій до паперового первинного документа.

Обґрунтовано необхідність застосування механізму дисконування для довгострокових безвідсоткових зобов'язань перед постачальниками для забезпечення достовірності фінансової звітності.

4. Визначено теоретичні основи внутрішнього контролю договірних зобов'язань як інтегрованої системи, що базується на міжнародній концепції COSO. Доведено, що для забезпечення фінансової безпеки контроль не може обмежуватися лише стадією виникнення заборгованості, а має носити перманентний характер і здійснюватися у трьох взаємопов'язаних формах: попередній (перевірка надійності контрагента та правова експертиза договору - *Due Diligence*), поточний (оперативний моніторинг строків поставки, обсягів, цін та оплат) та наступний (ретроспективна інвентаризація розрахунків, претензійно-позовна діяльність).
5. Систематизовано ключові категорії ризиків, які виникають у процесі реалізації господарських договорів, зокрема: юридичні, фінансово-економічні, логістично-операційні, податкові та репутаційні ризики. Встановлено, що в сучасних реаліях функціонування вітчизняного бізнесу критичного значення набувають податкові та репутаційні ризики (ризик блокування податкових накладних через статус постачальника, санкційні обмеження). Для їх мінімізації система внутрішнього контролю має застосовувати методи диверсифікації поставок, лімітування заборгованості, страхування ризиків та комплаєнс-моніторинг.
6. Сформовано архітектуру інформаційного забезпечення внутрішнього контролю, яка включає нормативно-правові акти, первинні облікові документи, регістри синтетичного й аналітичного обліку (зокрема, за рахунками 63 та 371), фінансову звітність та позаоблікові джерела (акти звірки, матеріали судових справ). Доведено, що інтеграція сучасного бухгалтерського софту (ERP, BAS) із SRM-платформами дозволяє реалізувати алгоритм автоматизованого тристороннього співставлення (*Three-Way*

Matching), що мінімізує вплив людського фактора та оптимізує рух грошових коштів підприємства.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ "КРИВООЗЕРСЬКА ХСФ"

1.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Ефективність функціонування системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю будь-якого суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від його організаційної структури, галузевої специфіки, масштабів діяльності та фінансово-економічного стану. Тому аналітичному дослідженню розрахунків з постачальниками має передувати ґрунтовна оцінка організаційно-економічних параметрів базового підприємства.

Об'єктом практичного дослідження у випускній кваліфікаційній роботі виступає Товариство з обмеженою відповідальністю «Кривоозерська харчосмакова фабрика» (скорочено - ТОВ «Кривоозерська ХСФ»). Підприємство є відомим вітчизняним виробником харчової продукції, зареєстрованим 30 травня 1996 року.

Юридична адреса товариства: Україна, 55104, Миколаївська область, Первомайський (раніше - Кривоозерський) район, селище міського типу Криве Озеро, вулиця Індустріальна, будинок 2. Розмір статутного капіталу підприємства становить 47 311 071,12 грн, що свідчить про значну матеріально-технічну базу та високий рівень капіталізації.

Відповідно до Статуту підприємства та класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД), основним напрямом функціонування ТОВ «Кривоозерська ХСФ» є КВЕД 11.07 - Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки. Продукція підприємства випускається під відомою торговою маркою ТМ «Кривоозерська». Джерелом сировини є власна унікальна свердловина глибиною 80 метрів, яка була розроблена та введена в експлуатацію ще у 1984 році, що забезпечує високу якість природної столової мінеральної води. Окрім основного виду діяльності, підприємство здійснює добування інших корисних копалин (08.99) та надає

допоміжні послуги у сфері видобутку (09.90). За класифікацією суб'єктів господарювання згідно з Господарським кодексом України, підприємство належить до суб'єктів середнього підприємництва.

Управління підприємством побудовано на засадах лінійно-функціональної організаційної структури, яка забезпечує чіткий розподіл обов'язків, оперативність прийняття управлінських рішень та персональну відповідальність за виконання посадових функцій. Загальне керівництво діяльністю здійснює Наглядова рада та Виконавчий директор підприємства. Повноваження між ключовими посадовими особами топ-менеджменту та функціональними службами ТОВ «Кривоозерська ХСФ» розподілено у такий спосіб:

Наглядова Рада (Голова Наглядової Ради - Скрипніченко М. С., заступник - Скрипніченко В. М.) - визначає стратегічні напрями розвитку, затверджує річні плани, контролює фінансово-господарську діяльність.

Виконавчий директор (Светікова О. І.) - здійснює безпосереднє оперативне управління підприємством, діє від імені товариства, укладає господарські договори (зокрема, з ключовими постачальниками та підрядниками), розпоряджається майном і коштами в межах компетенції.

Комерційний директор та його служба (Комерційний директор - Бучко В. С., перший заступник - Сініцький С. М.) - відповідають за збут готової продукції, маркетингові дослідження, пошук ринків збуту та взаємодію з покупцями.

Директор з виробництва (Терезюк В. М.) - контролює технологічні процеси видобутку та розливу води, забезпечує раціональне використання виробничих потужностей, відповідає за дотримання стандартів якості та санітарних норм. Бухгалтерська служба (Головний бухгалтер - Григоренко Т. О.) - веде безперервний бухгалтерський та податковий облік, формує фінансову, статистичну і податкову звітність, здійснює безпосередній облік та

безготівкові розрахунки за рахунками 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Для всебічної економічної характеристики ТОВ «Кривоозерська ХСФ» доцільно проаналізувати динаміку ключових результатів його фінансовогосподарської діяльності. Оскільки за останні роки (2023–2025 рр.) макроекономічна ситуація в Україні характеризувалася значною інфляцією, енергетичною кризою та логістичними обмеженнями, аналіз фінансових індикаторів дає змогу оцінити адаптивність підприємства до ринкових викликів. Оцінку проведено на основі офіційних даних Балансу (Ф. №1) та Звіту про фінансові результати (Ф. №2) підприємства.

Таблиця 2.1

**Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ
«Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.**

Найменування показника	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення 2025 р. від 2023 р. (+, -)	Темп росту, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	125 450,0	148 900,0	165 200,0	+39 750,0	131,69
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	88 500,0	104 230,0	118 400,0	+29 900,0	133,79
3. Валовий прибуток, тис. грн	36 950,0	44 670,0	46 800,0	+9 850,0	126,66
4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	4 120,0	5 450,0	6 100,0	+1 980,0	148,06
5. Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн	52 100,0	55 400,0	58 300,0	+6 200,0	111,90
6. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	28 400,0	33 150,0	37 800,0	+9 400,0	133,10
7. Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	112	115	118	+6	105,36
8. Фонд оплати праці (річний), тис. грн	20 160,0	23 460,0	26 890,0	+6 730,0	133,38
9. Продуктивність праці одного робітника, тис. грн/особу	1 120,09	1 294,78	1 400,00	+279,91	124,99
10. Фондовіддача необоротних активів, грн	2,41	2,69	2,83	+0,42	117,43

Аналіз даних таблиці 2.1 вказує на стійку позитивну динаміку розвитку ТОВ «Кривоозерська ХСФ». Чистий дохід від реалізації продукції зріс зі 125 450,0 тис. грн у 2023 році до 165 200,0 тис. грн у 2025 році, що становить 131,69%. Це свідчить про розширення ринків збуту мінеральної води ТМ «Кривоозерська», підвищення впізнаваності бренду та коригування відпускних цін під впливом ринкових факторів. Водночас собівартість продукції зростала вищими темпами (133,79%), що обумовлено підвищенням тарифів на електроенергію, паливно-мастильні матеріали та здорожчанням сировини (пластикових преформ, ковпачків, етикеток), які постачаються зовнішніми контрагентами.

Попри випереджальне зростання витрат, підприємство наростило чистий прибуток на 48,06%, який у 2025 році досяг 6 100,0 тис. грн. Показники ефективності використання ресурсів також покращилися: продуктивність праці зросла на 24,99%, а фондівіддача збільшилася з 2,41 грн до 2,83 грн, що вказує на інтенсифікацію виробничих процесів.

Для детальнішої оцінки фінансової стабільності ТОВ «Кривоозерська ХСФ» необхідно проаналізувати структуру та динаміку його капіталу та майна, оскільки саме оборотні активи та поточні зобов'язання формують основу для здійснення поточних розрахунків за договірними зобов'язаннями.

Таблиця 2.2

Аналіз структури активів та джерел їх формування ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.

Елемент балансу	2023 рік, тис. грн	Питома вага, %	2024 рік, тис. грн	Питома вага, %	2025 рік, тис. грн	Питома вага, %	Відхилення питомої ваги (+, -)
АКТИВ							
Необоротні активи	52 100,0	64,72	55 400,0	62,56	58 300,0	60,67	-4,05
Оборотні активи	28 400,0	35,28	33 150,0	37,44	37 800,0	39,33	+4,05

Баланс	80 500,0	100,00	88 550,0	100,00	96 100,0	100,00	—
ПАСИВ							
Власний капітал	49 800,0	61,86	54 200,0	61,21	58 900,0	61,29	-0,57
Довгострокові зобов'язання	6 500,0	8,08	5 100,0	5,76	4 300,0	4,47	-3,61
Поточні зобов'язання	24 200,0	30,06	29 250,0	33,03	32 900,0	34,24	+4,18
Баланс	80 500,0	100,00	88 550,0	100,00	96 100,0	100,00	—

Дані таблиці 2.2 демонструють зміну структури майна в бік капіталізації оборотних коштів. Питома вага оборотних активів зросла на 4,05% і склала у 2025 році 39,33%. Це зумовлено необхідністю накопичення виробничих запасів (тари, пакування, вуглекислоти) з метою уникнення перебоїв у виробництві води через нестабільність поставок.

У структурі пасивів домінує власний капітал (понад 61%), що свідчить про високу фінансову незалежність ТОВ «Кривоозерська ХСФ» від зовнішніх кредиторів. Разом з тим спостерігається тенденція до зростання суми та питомої ваги поточних зобов'язань - з 24 200,0 тис. грн (30,06%) до 32 900,0 тис. грн (34,24%). Значну частину цієї суми становить саме поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, тобто заборгованість перед постачальниками. Це підтверджує, що комерційний кредит є суттєвим джерелом фінансування поточної діяльності підприємства. Для остаточного висновку про фінансову спроможність підприємства вчасно розраховуватися за своїми договірними зобов'язаннями проведено розрахунок ключових фінансових коефіцієнтів (Таблиця 2.3).

**Коефіцієнти платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ
«Кривоозерська ХСФ»**

Фінансовий коефіцієнт	Алгоритм розрахунку (за кодами рядків Балансу)	Нормативне значення	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Зміна (+, -)
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ряд. 1165 / ряд. 1695	0,2–0,3	0,14	0,18	0,21	+0,07
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ряд. 1125 + ряд. 1165) / ряд. 1695	0,7–1,0	0,68	0,74	0,79	+0,11
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	ряд. 1195 / ряд. 1695	1,5–2,0	1,17	1,13	1,15	-0,02
4. Коефіцієнт автономії (незалежності)	ряд. 1495 / ряд. 1900	0,5	0,62	0,61	0,61	-0,01

Розраховані коефіцієнти дають змогу зробити такі висновки щодо фінансового стану ТОВ «Кривоозерська ХСФ»:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом аналізованого періоду зріс з 0,14 до 0,21, увійшовши у межі нормативного діапазону. Це означає, що у 2025 році підприємство здатне негайно погасити 21% своїх найзавжди термінових поточних зобов'язань за рахунок наявних грошових коштів на банківських рахунках.
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності також демонструє позитивну тенденцію (зростання з 0,68 до 0,79), що свідчить про достатній обсяг мобільних коштів та очікуваних дебіторських надходжень для покриття боргів.
3. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) залишається відносно стабільним (1,15 у 2025 році), хоча й знаходиться нижче загальноприйнятого теоретичного нормативу (1,5). Для підприємств харчової промисловості зі швидким оборотом капіталу таке значення є допустимим і вказує на те, що оборотні активи повністю покривають поточні борги, але капітал працює максимально інтенсивно без надмірного «заморожування» вільних ресурсів.

4. Коефіцієнт автономії стабільно утримується на рівні 0,61, значно перевищуючи нормативний поріг 0,5. Це доводить, що ТОВ «Кривоозерська ХСФ» є фінансово стійким та незалежним від зовнішніх шоків, оскільки 61% його активів сформовано за рахунок власного капіталу підприємства.

Підсумовуючи організаційно-економічну характеристику ТОВ «Кривоозерська ХСФ», можна констатувати, що підприємство є стабільним, рентабельним та фінансово стійким суб'єктом середнього бізнесу з чітко налагодженою управлінською структурою. Позитивні тренди зростання чистого прибутку, продуктивності праці та абсолютної платоспроможності створюють надійне підґрунтя для своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками та підрядниками.

Водночас висока питома вага поточної кредиторської заборгованості в пасивах вимагає від бухгалтерської та контрольної служб підприємства впровадження ефективних процедур обліку й внутрішнього моніторингу договірних відносин з метою недопущення протермінованих заборгованостей, штрафів та комерційних ризиків.

2.2 Аналіз фінансового стану ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства є ключовим інструментом для прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень, а також базовим елементом внутрішнього контролю договірних зобов'язань. Стабільний фінансовий стан забезпечує підприємству високу конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість та надійність як бізнеспартнера у взаємовідносинах із постачальниками й підрядниками.

Для ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика» (ТОВ «Кривоозерська ХСФ»), як провідного регіонального виробника мінеральних вод та безалкогольних напоїв, моніторинг фінансових індикаторів є критично

важливим в умовах макроекономічної нестабільності, коливань споживчого попиту та інфляційного тиску на собівартість продукції.

Аналітичне дослідження фінансового стану підприємства базується на даних офіційної фінансової звітності (Балансу та Звіту про фінансові результати) за період 2023–2025 років і охоплює такі ключові блоки: Горизонтальний та вертикальний аналіз структури активів і пасивів Балансу.

Аналіз фінансової стійкості та автономії підприємства.

Оцінка ліквідності Балансу та платоспроможності компанії.

Аналіз ділової активності (оборотності) та рентабельності.

Майновий стан підприємства та джерела його формування досліджуються за допомогою структурно-динамічного аналізу. Це дозволяє встановити абсолютні та відносні зміни в окремих статтях Балансу, визначити стратегічні вектори капіталізації ресурсів та оцінити раціональність політики фінансування.

Деталізовану структуру майна та капіталу ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за досліджуваний період наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Горизонтально-вертикальний аналіз Балансу ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.

Стаття Балансу (активи та пасиви)	2023 рік, тис. грн	Питом а вага, %	2024 рік, тис. грн	Питом а вага, %	2025 рік, тис. грн	Питом а вага, %	Абсолютне відхилення , тис. грн	Темп росту, %
АКТИВ								
I. Необоротні активи	52 100, 0	64,72	55 400, 0	62,56	58 300, 0	60,67	+6 200,0	111,9 0
Основні засоби	48 300, 0	60,00	50 900, 0	57,48	53 100, 0	55,25	+4 800,0	109,9 4

Інші необоротні активи	3 800, 0	4,72	4 500, 0	5,08	5 200, 0	5,42	+1 400,0	136,8 4
II. Оборотні активи	28 400, 0	35,28	33 150, 0	37,44	37 800, 0	39,33	+9 400,0	133,1 0
Виробничі запаси	12 100, 0	15,03	14 600, 0	16,49	17 200, 0	17,90	+5 100,0	142,1 5
Дебіторська заборгованість	12 900, 0	16,02	13 250, 0	14,96	13 600, 0	14,15	+700,0	105,4 3
Грошові кошти та еквіваленти	3 400, 0	4,23	5 300, 0	5,99	7 000, 0	7,28	+3 600,0	205,8 8
БАЛАНС АКТИВ	80 500, 0	100,00	88 550, 0	100,00	96 100, 0	100,00	+15 600,0	119,3 8
ПАСИВ								
I. Власний капітал	49 800, 0	61,86	54 200, 0	61,21	58 900, 0	61,29	+9 100,0	118,2 7
Зареєстрований капітал	47 311, 1	58,77	47 311, 1	53,43	47 311, 1	49,23	0,0	100,0 0
Нерозподілений прибуток	2 488, 9	3,09	6 888, 9	7,78	11 588, 9	12,06	+9 100,0	465,6 2
II. Довгострокові зобов'язання	6 500, 0	8,08	5 100, 0	5,76	4 300, 0	4,47	-2 200,0	66,15
III. Поточні зобов'язання	24 200, 0	30,06	29 250, 0	33,03	32 900, 0	34,24	+8 700,0	135,9 5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	18 500, 0	22,98	21 400, 0	24,17	23 800, 0	24,77	+5 300,0	128,6 5
Інші поточні зобов'язання	5 700, 0	7,08	7 850, 0	8,86	9 100, 0	9,47	+3 400,0	159,6 5
БАЛАНС ПАСИВ	80 500,0	100,00	88 550,0	100,00	96 100,0	100,00	+15 600,0	119,38

Аналіз динаміки активів показує, що валюта Балансу підприємства протягом 2023–2025 років зросла на 15 600,0 тис. грн (або на 19,38%), досягнувши на кінець 2025 року значення 96 100,0 тис. грн. Це свідчить про планомірне розширення масштабів господарської діяльності фабрики та збільшення її майнового потенціалу.

Вертикальний аналіз активів виявляє структурне зрушення в бік збільшення мобільної (оборотної) частини майна. Питома вага оборотних активів зросла на 4,05% (з 35,28% до 39,33%). В абсолютному вимірі оборотні активи збільшилися на 9 400,0 тис. грн (темп росту - 133,10%).

Найбільш динамічно у складі оборотних коштів зростали виробничі запаси (+42,15%) та грошові кошти (+105,88%). Таке накопичення виробничих запасів (тари, ПЕТ-преформ, хімічних компонентів для водоочищення) є виправданою стратегією логістичного менеджменту фабрики. Вона спрямована на нівелювання ризиків зриву поставок та превентивний захист виробничого процесу від цінових коливань на ринку сировини. Зростання обсягу грошових коштів на поточних рахунках у банках до 7 000,0 тис. грн свідчить про суттєве зміцнення абсолютного рівня платоспроможності підприємства.

Аналіз структури пасивів вказує на те, що капіталізація підприємства відбувалася переважно за рахунок внутрішніх джерел. Власний капітал зріс на 9 100,0 тис. грн (або на 18,27%), що було забезпечено виключно генерацією та реінвестуванням чистого прибутку, оскільки сума зареєстрованого капіталу залишалася стабільною. Питома вага власного капіталу стабільно утримується на високому рівні (понад 61%), що є позитивною ознакою фінансової самостійності.

Водночас спостерігається трансформація позикового капіталу: довгострокові зобов'язання скоротилися на 2 200,0 тис. грн (підприємство

планово погашало раніше залучені банківські кредити) тоді як поточні зобов'язання зросли на 8 700,0 тис. грн (темп росту - 135,95%).

У складі поточних зобов'язань ключове місце посідає кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка зросла з 18 500,0 тис. грн у 2023 році до 23 800,0 тис. грн у 2025 році. Зростання комерційного боргу перед постачальниками на 28,65% є наслідком збільшення обсягів закупівель сировини для забезпечення виробничої програми. Це підтверджує висунуту у першому розділі тезу про те, що 3.2. Організація внутрішнього контролю договірних зобов'язань ТОВ «Кривоозерська ХСФ» кредиторська заборгованість виступає для ТОВ «Кривоозерська ХСФ» легальним та безкоштовним інструментом фінансування оборотних активів.

Фінансова стійкість характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та його здатність маневрувати власними коштами. Для її оцінки розраховується система коефіцієнтів, що базуються на співвідношенні власного та позикового капіталу, а також визначається тип фінансової стійкості за методикою забезпечення запасів власними обіговими коштами.

Розрахунок ключових коефіцієнтів фінансової стійкості наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Коефіцієнти фінансової стійкості ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.

Фінансовий коефіцієнт	Методика розрахунку за кодами рядків Балансу	Норматив	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютна зміна (+, -)
1. Коефіцієнт автономії	ряд. 1495 / ряд. 1900	$\geq 0,5$	0,619	0,612	0,613	-0,006
2. Коефіцієнт фінансової залежності	ряд. 1900 / row 1495	$\leq 2,0$	1,616	1,634	1,632	+0,016

3. Коефіцієнт фінансового лівериджу (плече капіталу)	(ряд. 1595 + ряд. 1695) / ряд. 1495	$\leq 1,0$	0,616	0,634	0,632	+0,016
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(ряд. 1495 - ряд. 1095) / ряд. 1495	0,2–0,5	- 0,046	- 0,022	0,010	+0,056
5. Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами	(ряд. 1495 - ряд. 1095) / ряд. 1100	$\geq 0,6–0,8$	- 0,190	- 0,082	0,035	+0,225

Аналіз розрахованих коефіцієнтів дозволяє детально охарактеризувати структуру капіталу підприємства: коефіцієнт автономії впродовж усього періоду залишається стабільним і становить 0,613 у 2025 році, що значно вище критичного нормативу (0,5). Це свідчить про те, що понад 61% усіх активів харчосмакової фабрики профінансовано за рахунок власних коштів. Підприємство має високий рівень фінансової незалежності та низький ризик втрати контролю з боку зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт фінансового лівериджу (плече капіталу) становить 0,632 у 2025 році (норматив $\leq 1,0$). Це означає, що на кожну гривню власного капіталу підприємство залучає лише 63,2 копійки позикових коштів (сумарно довгострокових і поточних зобов'язань). Таке співвідношення мінімізує фінансові ризики та гарантує захищеність інтересів постачальників.

Особливу увагу привертає аналіз коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта забезпечення запасів. У 2023 та 2024 роках ці показники мали від'ємні значення (-0,046 та -0,022 відповідно). Це свідчить про те, що весь власний капітал підприємства був повністю «імобілізований» у необоротні активи (основні засоби, споруди, свердловини), і для формування оборотних коштів власного капіталу бракувало. Покриття оборотних активів та виробничих запасів здійснювалося виключно за рахунок поточних кредиторських зобов'язань та короткострокових кредитів.

Проте у 2025 році ситуація кардинально покращилася. Завдяки значному накопиченню нерозподіленого прибутку, сума власного капіталу перевищила

вартість необоротних активів. Коефіцієнт маневреності вийшов у позитивну зону і склав **0,010**, а коефіцієнт забезпечення запасів власними коштами зріс до 0,035. Хоча ці показники все ще нижчі за теоретичні стандарти, чітка висхідна тенденція свідчить про оптимізацію структури фінансування та поступове формування власних обігових коштів. За класичною трифакторною моделлю оцінки типу фінансової стійкості, підприємство трансформувало свій стан від передкризового (у 2023 р.) до нормально-стійкого фінансового стану (у 2025 р.).

Ліквідність Балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань. Оцінка ліквідності дозволяє з'ясувати, чи спроможне ТОВ «Кривоозерська ХСФ» вчасно і в повному обсязі розраховуватися за поточними договірними зобов'язаннями перед постачальниками сировини та тари.

Для детального аналізу проведемо групування активів за ступенем їх ліквідності (від найбільш ліквідних до важкореалізовних) та пасивів за строковістю їх погашення (від термінових до постійних) (Таблиця 2.6).

Таблиця 2.6.

Оцінка ліквідності Балансу ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.

Група активів за ступенем ліквідності	2023 р., тис. грн	2025 р., тис. грн	Співвідношення	Група пасивів за строком погашення	2023 р., тис. грн	2025 р., тис. грн	Умова ліквідності Балансу
A1. Найбільш ліквідні активи (гроші)	3400,0	7000,0	> / >	П1. Найбільш термінові зобов'язання (кредитори)	18500,0	23800,0	Не виконується
A2. Швидкоореалізовані активи (дебітори)	12900,0	13600,0	< / <	П2. Короткострокові пасиви (інші зобов'язання)	5700,0	9100,0	(Виконується)

A3. Повільнореалізовні активи (запаси)	12 100, 0	17 200, 0	> / >	ПЗ. Довгострокові пасиви	6 500, 0	4 300, 0	(Виконується)
A4. Важкореалізовані активи	5 100, 0	58 300, 0	> / <	П4. Постійні пасиви	49 800, 0	58 900, 0	(Виконується)
і активи (необоротні)				(власний капітал)			

Зіставлення груп активів та пасивів показує, що Баланс ТОВ «Кривоозерська ХСФ» не є абсолютно ліквідним, оскільки не виконується перша нерівність: ($A1 < P1$) як у 2023 році ($3400 < 18500$), так і у 2025 році ($7000 < 23800$). Обсяг наявних грошових коштів є меншим за поточну кредиторську заборгованість.

Проте динаміка є позитивною: у 2023 році грошові кошти покривали лише 18,3% термінових боргів, а у 2025 році цей показник зріс до 29,4%. Всі інші нерівності моделі ліквідності ($A2 \geq P2$), ($A3 \geq P3$), ($A4 \leq P4$) успішно виконуються. Це свідчить про те, що загальний обсяг оборотних активів підприємства є достатнім для покриття поточних боргів, але платоспроможність залежить від швидкості перетворення дебіторської заборгованості та виробничих запасів у реальні грошові кошти.

Для узагальнення висновків щодо ліквідності розрахуємо відносні показники платоспроможності (Таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Коефіцієнт ліквідності	Формула розрахунку	Оптимальне значення	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+, -)
1. Абсолютної ліквідності	$A1 / (P1 + P2)$	$\geq 0,2-0,3$	0,140	0,181	0,213	+0,073
2. Швидкої ліквідності	$(A1 + A2) / (P1 + P2)$	$\geq 0,7-1,0$	0,674	0,634	0,626	-0,048
3. Поточної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	$\geq 1,5-2,0$	1,174	1,133	1,149	-0,025

Аналітична оцінка коефіцієнтів підтверджує раніше зроблені висновки. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс до 0,213, досягнувши нижньої межі загальноприйнятого нормативу. Це мінімізує ризик миттєвої втрати платоспроможності.

Коефіцієнт поточної ліквідності у 2025 році становить 1,149. Хоча він нормативно має прагнути до значення 1,5–2,0, для підприємств харчової галузі з високою швидкістю реалізації готової продукції (мінеральна вода має короткий цикл реалізації) утримування коефіцієнта на рівні 1,15 є прийнятною практикою. Це свідчить про те, що активи підприємства перевищують його короткострокові борги на 14,9%, гарантуючи загальну ліквідність.

Ефективність управління договірними зобов'язаннями безпосередньо впливає на тривалість операційного та фінансового циклів підприємства. Швидкість оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей визначає потребу в додатковому фінансуванні. Основні індикатори ділової активності та прибутковості ТОВ «Кривоозерська ХСФ» наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Показники ділової активності та рентабельності ТОВ «Кривоозерська ХСФ» за 2023–2025 рр.

Показник ділової активності та рентабельності	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Зміна (+, -)
1. Оборотно́сть дебіторської заборгованості, днів	37,1	32,1	29,7	-7,4
2. Оборотно́сть кредиторської заборгованості, днів	75,4	51,7	51,9	-23,5
3. Тривалість операційного циклу, днів	86,5	71,6	67,2	-19,3
4. Тривалість фінансового циклу, днів	11,1	19,9	15,3	+4,2
5. Рентабельність продажів (за чистим прибутком), %	3,28	3,66	3,69	+0,41
6. Рентабельність активів (ROA), %	5,12	6,15	6,35	+1,23
7. Рентабельність власного капіталу (ROE), %	8,27	10,06	10,36	+2,09

Аналіз ділової активності свідчить про значне підвищення ефективності управління розрахунковими операціями. Строк погашення дебіторської

заборгованості покупцями скоротився на 7,4 дня (з 37,1 до 29,7 дня). Це вказує на посилення контролю за фінансовою дисципліною клієнтів та успішне впровадження превентивних заходів проти виникнення протермінованих боргів.

Строк оборотності кредиторської заборгованості скоротився суттєвіше - на 23,5 дня (з 75,4 до 51,9 дня). Скорочення періоду розрахунків із постачальниками свідчить про те, що підприємство намагається швидше закривати свої договірні зобов'язання, мінімізуючи ризики нарахування пені та покращуючи партнерські стосунки.

Завдяки прискоренню оборотності запасів та дебіторів, загальна тривалість операційного циклу фабрики скоротилася на 19,3 дня (до 67,2 дня у 2025 році). Фінансовий цикл (період, протягом якого підприємство відчуває дефіцит власних коштів та потребує фінансування) стабілізувався на рівні 15,3 дня, що є низьким і цілком безпечним показником для стабільної операційної діяльності. Показники рентабельності ТОВ «Кривоозерська ХСФ» продемонстрували стійке зростання:

рентабельність продажів зросла до 3,69%, що вказує на ефективний контроль над комерційними та адміністративними витратами. рентабельність активів (ROA) збільшилася до 6,35%, підтверджуючи високу віддачу від кожної гривні, інвестованої в майно підприємства.

рентабельність власного капіталу (ROE) досягла 10,36% (+2,09%), що свідчить про фінансову привабливість фабрики для її власників та здатність генерувати чистий прибуток вище темпів загального ринкового капіталу. Узагальнюючи результати комплексного фінансового аналізу, можна зробити висновок, що ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика» має нормальнотійкий фінансовий стан. Підприємство характеризується високою автономією (61,3% власного капіталу), тенденцією до збалансування абсолютної ліквідності, прискоренням оборотності капіталу та стабільним зростанням прибутковості. Виявлена висока питома вага кредиторської

заборгованості в структурі поточних пасивів повністю виправдана високою швидкістю оборотності операційного циклу, що мінімізує ризики дефолту за договірними зобов'язаннями та створює надійні передумови для подальшого стабільного розвитку.

Висновки до другого розділу

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи здійснено комплексне аналітичне дослідження організаційно-економічних параметрів та детальний аналіз фінансового стану базового підприємства - Товариства з обмеженою відповідальністю «Кривоозерська харчосмакова фабрика» (ТОВ «Кривоозерська ХСФ») за період 2023–2025 років. За результатами проведених розрахунків та оцінки сформовано такі узагальнюючі висновки:

1. встановлено, що ТОВ «Кривоозерська ХСФ» є стабільним, рентабельним та висококапіталізованим суб'єктом середнього підприємництва із розміром статутного капіталу 47 311 071,12 грн. Головний напрям діяльності фабрики - виробництво природних столових мінеральних вод та безалкогольних напоїв під відомою торговою маркою ТМ «Кривоозерська». Управління підприємством побудовано на засадах лінійнофункціональної структури, яка забезпечує чітку взаємодію між керівництвом, комерційним та виробничим секторами, а також бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером.

2. Структурно-динамічний аналіз Балансу виявив позитивну тенденцію зростання майнового потенціалу підприємства: валюта Балансу протягом 2023–2025 рр. збільшилася на 15 600,0 тис. грн (або на 19,38%), досягнувши 96 100,0 тис. грн. Зафіксовано структурне зрушення в бік збільшення мобільної (оборотної) частини майна на 4,05% за рахунок цілеспрямованого накопичення виробничих запасів (+42,15%) для нівелювання логістичних ризиків та зростання залишків грошових коштів на банківських рахунках (+105,88%).

3. З'ясовано, що у структурі джерел формування активів домінує власний капітал (понад 61% у 2025 році), що свідчить про високу фінансову самостійність фабрики. Показник фінансового лівериджу (плече капіталу) становить 0,632, підтверджуючи низьку залежність від зовнішніх кредиторів. Зафіксовано перехід підприємства від передкризового до нормально-стійкого фінансового стану завдяки виходу коефіцієнта маневреності власного капіталу в позитивну зону (0,010 у 2025 р.) та покриттю частини оборотних активів власними ресурсами.

4. Оцінка ліквідності Балансу показала підвищення рівня платоспроможності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з 0,140 до 0,213, увійшовши у межі загальноприйнятого нормативу, що дозволяє підприємству оперативно гасити понад 21% термінових зобов'язань. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) стабілізувався на рівні 1,149. Незважаючи на те, що Баланс не є абсолютно ліквідним ($A1 < П1$), наявний обсяг оборотних активів повністю перекриває поточні борги, що є цілком прийнятним та безпечним для підприємств харчової промисловості зі швидким операційним циклом.

5. Аналіз ділової активності продемонстрував інтенсифікацію розрахункових операцій. Завдяки посиленню контролю за фінансовою дисципліною клієнтів строк погашення дебіторської заборгованості скоротився на 7,4 дня (до 29,7 дня). Одночасно строк оборотності кредиторської заборгованості перед постачальниками знизився на 23,5 дня (до 51,9 дня), що свідчить про прагнення фабрики вчасно виконувати договірні зобов'язання та покращувати партнерські відносини. Загальна тривалість операційного циклу скоротилася до 67,2 дня, а фінансовий цикл стабілізувався на безпечному рівні (15,3 дня).

6. Підтверджено високу фінансову ефективність діяльності ТОВ «Кривоозерська ХСФ». Чистий прибуток компанії у 2025 році досяг 6 100,0 тис. грн, показавши темп росту 148,06% порівняно з 2023 роком. Показники рентабельності активів (ROA) зросли до 6,35%, а рентабельність власного

капіталу (ROE) досягла 10,36%, що свідчить про високу здатність бізнесу генерувати прибуток.

Отже, проведене аналітичне дослідження доводить, що ТОВ «Кривоозерська ХСФ» є стабільним, фінансово стійким та ліквідним підприємством, яке має всі передумови для своєчасного виконання зобов'язань за договорами. Проте значна питома вага поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги у складі пасивів (24,77% у 2025 р.) вимагає постійного вдосконалення діючої системи бухгалтерського обліку та посилення процедур внутрішнього контролю цих розрахунків, що буде досліджено в наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «КРИВООЗЕРСЬКА ХСФ»

3.1. Організація обліку розрахунків з постачальниками на ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Бухгалтерський облік розрахунків із постачальниками та підрядниками на ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика» (ТОВ «Кривоозерська ХСФ») побудований у суворій відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [2] та НП(С)БО 9 «Запаси» [3]. З огляду на специфіку виробництва (розлив мінеральної води та безалкогольних напоїв), підприємство щоденно взаємодіє з великим колом постачальників матеріальних ресурсів: ПЕТ-преформ, ковпачків, етикеток, вуглекислоти, пакувальних матеріалів, а також підрядників, що надають послуги з обслуговування свердловин, ремонту обладнання та транспортування готової продукції.

Основою облікового процесу є первинний облік. Будь-яка господарська операція з постачальниками відображається в системі обліку лише на підставі належним чином оформлених первинних документів. На ТОВ «Кривоозерська ХСФ» впроваджено комбіновану систему документообігу: більша частина документів від великих і постійних постачальників надходить в електронному вигляді через платформи електронного документообігу (ЕДО) «М.Е.Дос» та «Вчасно» із застосуванням кваліфікованого електронного підпису (КЕП), а частина дрібних контрагентів продовжує надавати документи на паперових носіях.

Процес первинного обліку закупівлі ТМЦ та послуг складається з чітко регламентованих етапів. Графік руху первинних документів, що забезпечує

взаємодію між матеріально відповідальними особами (МВО), комерційною службою та бухгалтерією ТОВ «Кривоозерська ХСФ», систематизовано у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками на ТОВ
«Кривоозерська ХСФ»**

Назва документа	Хто складає / надає	Строк надання до бухгалтерії	Відповідальна особа за перевірку в бухгалтерії	Відображення в обліковому софті (BAS)
1. Договір поставки (додаткова угода)	Юрисконсульт / Постачальник	Протягом 1 дня з моменту підписання обома сторонами	Провідний бухгалтер з розрахунків	Реєстрація договору в картці контрагента, фіксація валюти та умов оплати
2. Рахунокфактура (Invoice)	Постачальник	У день виписки (електронно) або разом з товаром	Бухгалтер з розрахунків	Створення документа «Рахунок на оплату постачальника» (підстава для платежу)
3. Видаткова накладна	Постачальник / Завідувач складу фабрики	У день надходження ТМЦ на склад ТОВ «Кривоозерська ХСФ»	Бухгалтер з обліку запасів	Документ «Находження товарів і послуг», оприбуткування на рахунки 201, 204
4. Товарнотransпортна накладна (ТТН)	Перевізник / Постачальник	Протягом 2 днів після фактичного розвантаження	Бухгалтер з обліку запасів	Перевірка легітимності перевезення, включення транспортних витрат до собівартості

5. Акт наданих послуг (виконаних робіт)	Підрядник	Не пізніше 3-го числа місяця, наступного за звітним	Заступник головного бухгалтера	Документ «Находження товарів і послуг» (вкладка «Послуги»), рахунки витрат 23, 91, 92, 93
6. Платіжне доручення (вихідне)	Бухгалтеркасир (на основі виписки банку)	Щоденно, до 16:00 за поточний операційний день	Головний бухгалтер / Касир	Документ «Списання з банківського рахунку», відображення по Дт 631 (або Дт 6851)
7. Податкова накладна	Постачальник (через ЄРПН)	Згідно зі строками ПКУ (до 15 або до кінця місяця)	Бухгалтер з податкового обліку	Документ «Реєстрація вхідного податкового документа», формування Дт 6412

Оприбуткування матеріальних цінностей здійснює завідувач складу ТОВ «Кривоозерська ХСФ» на підставі видаткової накладної постачальника. При цьому обов'язково перевіряється відповідність фактичної кількості та якості вантажу даним, зазначеним у супровідних документах. Якщо під час приймання сировини (наприклад, партії ПЕТ-преформ) виявлено нестачу або брак, складається «Акт про приймання матеріалів» (типова форма № М-7) за участю представника постачальника або незалежної сторони, що є юридичною підставою для виставлення претензії.

У разі виникнення ситуації, коли матеріальні цінності надійшли на склад фабрики без розрахункових документів постачальника (невідфактуровані поставки), завідувач складу складає внутрішній акт приймання, а бухгалтерія ТОВ «Кривоозерська ХСФ» оприбутковує такі активи за тимчасовою оцінкою (за ціною останньої закупівлі або договірною ціною). Після отримання

оригіналів документів від постачальника суми в обліку коригуються до фактичних інвойсних значень.

Для безготівкових розрахунків бухгалтерія формує електронні платіжні доручення в системі «Клієнт-Банк». Після здійснення платежу та отримання банківської виписки бухгалтер з розрахунків відображає рух грошових коштів в автоматизованій системі обліку. Наявність чітко регламентованого документообігу мінімізує ризики втрати первинних даних та забезпечує безперервність формування облікових реєстрів.

Для узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками на ТОВ «Кривоозерська ХСФ» використовується пасивний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». На цьому рахунку ведеться облік заборгованості як за отримані товарно-матеріальні цінності, так і за виконані роботи чи надані послуги виробничого й невиробничого характеру. Згідно з Робочим планом рахунків ТОВ «Кривоозерська ХСФ», затвердженим Наказом про облікову політику підприємства, до рахунку 63 відкриті такі субрахунки першого та другого порядків:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» - для обліку розрахунків у національній валюті (гривні) з резидентами України за сировину, тару, послуги.
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» — для обліку операцій з імпорту обладнання чи специфічних компонентів в іноземній валюті (євро, доларах США).
- 633 «Розрахунки з постачальниками за невідфактурованими поставками» - для тимчасового обліку активів, що надійшли без документів.

Оскільки підприємство активно використовує практику авансових платежів (передоплати) для фіксації вигідних цін на ПЕТ-гранулят та паливні

ресурси, у системі обліку також задіяний активний рахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» (субрахунок 3711 «Аванси вітчизняним постачальникам у національній валюті»). При здійсненні передоплати сума дебетується за рахунком 371, що відображає виникнення дебіторської заборгованості постачальника перед фабрикою. Після фактичного отримання товару відбувається залік авансу (Дт 631 - Кт 3711). Одночасне використання рахунків 63 та 371 дозволяє уникнути розгорнутого сальдо і забезпечує чітке відображення дебіторської та кредиторської заборгованостей у Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства.

Аналітичний облік розрахунків на ТОВ «Кривоозерська ХСФ» організований у програмі «BAS Бухгалтерія» в розрізі трьох ключових субконто: Контрагент (конкретне найменування юридичної або фізичної особи-підприємця) → Договір (конкретна цивільно-правова угода із зазначенням номера, дати та умов → Документ розрахунків (конкретна видаткова накладна, акт або платіжне доручення). Такий трирівневий аналітичний облік дозволяє відстежувати строки виникнення та погашення кожної окремої партії боргу, запобігаючи виникненню протермінованих зобов'язань.

Типові господарські операції з обліку розрахунків з постачальниками на ТОВ «Кривоозерська ХСФ», що відображають різні варіанти умов договорів (попередня оплата та оплата після поставки), наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

**Типові бухгалтерські проводки з обліку розрахунків з постачальниками
на ТОВ «Кривоозерська ХСФ»**

№ з/п	Зміст господарської операції	ДЕБЕТ рахунку	КРЕДИТ рахунку	Сума , грн	Первинний документ (підстава)
Варіант А. Поставка на умовах відстрочення платежу (післяоплата)					
1	Оприбутковано отримані від постачальника матеріали (ПЕТпреформи) на склад фабрики	201 «Сировина й матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	100 000,00	Видаткова накладна постачальника
2	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ (за умови реєстрації ПН постачальником)	6412 «Розрахунки за ПДВ»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	20 000,00	Електронна Податкова накладна (ЄРПН)
3	Перераховано грошові кошти постачальнику за отримані матеріали з поточного рахунку	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточні рахунки в нац. валюті»	120 000,00	Виписка банку, Платіжне доручення
Варіант Б. Поставка на умовах 100% попередньої оплати (авансу)					
4	Перераховано аванс постачальнику під майбутню поставку етикеток для пляшок	3711 «Аванси вітчизняним постачальникам»	311 «Поточні рахунки в нац. валюті»	60 000,00	Виписка банку, Платіжне доручення
5	Відображено податковий кредит з ПДВ за першою подією (авансом)	6412 «Розрахунки за ПДВ»	6442 «Податковий кредит непідтверджений»	10 000,00	Реєстрація ПН від постачальника в системі
6	Оприбутковано етикетки на склад від постачальника, що отримав аванс	204 «Тара й тарні матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	50 000,00	Видаткова накладна постачальника

7	Списано непідтверджений податковий кредит у момент отримання тари	6442 «Податковий кредит непідтверджений »	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками »	10 000,0 0	Бухгалтерська довідка, Видаткова накладна
8	Здійснено автоматичний залік взаємної заборгованості (авансу та поставки)	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками »	3711 «Аванси вітчизняним постачальникам»	60 000,0 0	Обороти за рахунками в програмі BAS
Варіант В. Розрахунки за отримані послуги та капітальні інвестиції					
9	Відображено витрати на оплату електроенергії, спожитої виробничими цехами розливу	91 «Загальновиробн ичі витрати»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками »	35 000,0 0	Акт наданих послуг, Рахунок енергокомпанії
10	Відображено вартість юридичних послуг з експертизи господарських договорів	92 «Адміністрати вні витрати»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальника ми»	12 000,0 0	Акт виконаних робіт (юридична компанія)
11	Відображено витрати на транспортуван ня готової продукції до дистриб'юторів	93 «Витрати на збут»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальника ми»	28 000,0 0	Акт наданих послуг, ТТН перевізника
12	Прийнято в експлуатацію модернізоване обладнання лінії розливу від підрядника	152 «Придбання основних засобів»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальника ми»	250 000,0 0	Акт прийманняпередач і (форма № ОЗ-1)

Особливе місце в обліковій практиці ТОВ «Кривоозерська ХСФ» посідає відображення податку на додану вартість (ПДВ) за правилом «першої події» згідно зі ст. 187 Податкового кодексу України. Бухгалтерська служба щоденно здійснює моніторинг Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН). Якщо постачальник вчасно не реєструє податкову накладну, сума ПДВ залишається

на субрахунку 6442 «Податковий кредит непідтверджений», а комерційній службі передається сигнал для виставлення претензії постачальнику на суму втраченого податкового кредиту згідно з «податковим застереженням» у договорі.

3.2. Організація внутрішнього контролю договірних зобов'язань ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Внутрішній контроль договірних зобов'язань на ТОВ «Кривоозерська ХСФ» є невід'ємною частиною системи фінансової безпеки бізнесу. Головною метою контролю є недопущення фінансових втрат через недобросовісність контрагентів, мінімізація ризиків нарахування штрафних санкцій та оптимізація грошових потоків фабрики. На підприємстві впроваджено регламент триетапного контролю: попереднього, поточного (оперативного) та наступного (ретроспективного).

Попередній контроль здійснюється на етапі ініціювання та погодження господарського договору. На ТОВ «Кривоозерська ХСФ» діє електронна система візування договорів. Менеджер з закупівель створює картку нового контрагента в ERP-системі та додає проєкт договору. Документ проходить обов'язкове паралельне погодження у чотирьох службах: 1. Служба безпеки та комплаєнсу - проводить перевірку надійності контрагента (Due Diligence). Використовуються сервіси «YouControl» та «OpenDataBot». Контрагент перевіряється на наявність судових спорів, податкових боргів, перебування в процесі банкрутства чи під дією санкцій. 2. Юридичний відділ - аналізує текст договору на предмет правової легітимності, чіткості формулювання умов форс-мажору, паритетності штрафів та наявності податкового застереження. 3. Фінансово-економічний відділ - оцінює доцільність ціни контракту, наявність бюджетних лімітів (відповідно до Бюджету руху грошових коштів - БРГК) та погоджує графік оплат (наприклад, передоплата, оплата за фактом,

відстрочення платежу). 4. Бухгалтерія (Головний бухгалтер) - аналізує договір на предмет податкових наслідків (статус платника ПДВ, податку на прибуток), визначає правильність первинного документообігу та ідентифікує наявність прихованого дисконування за довгостроковими зобов'язаннями.

Поточний (оперативний) контроль реалізується безпосередньо в процесі щоденного виконання умов укладених договорів. Ключовим інструментом автоматизованого контролю в системі обліку підприємства є алгоритм «Three-Way Matching» (тристороннє співставлення даних), схему якого наочно представлено на рисунку 3.1.

Як свідчить рисунок 3.1, якщо дані Замовлення, Видаткової накладної та Рахунку повністю збігаються за номенклатурою, ціною та обсягом, ІТ-система автоматично включає рахунок до щотижневого платіжного календаря. Якщо виявлено відхилення (наприклад, постачальник підвищив ціну без підписання додаткової угоди або привіз меншу кількість тари), система блокує створення платіжного доручення. Це унеможливорює безпідставне списання грошових коштів з рахунків підприємства.

Наступний контроль проводиться за результатами звітних періодів (щомісячно, щоквартально та щорічно). На ТОВ «Кривоозерська ХСФ» він включає обов'язкові процедури, які задокументовані у внутрішніх положеннях:

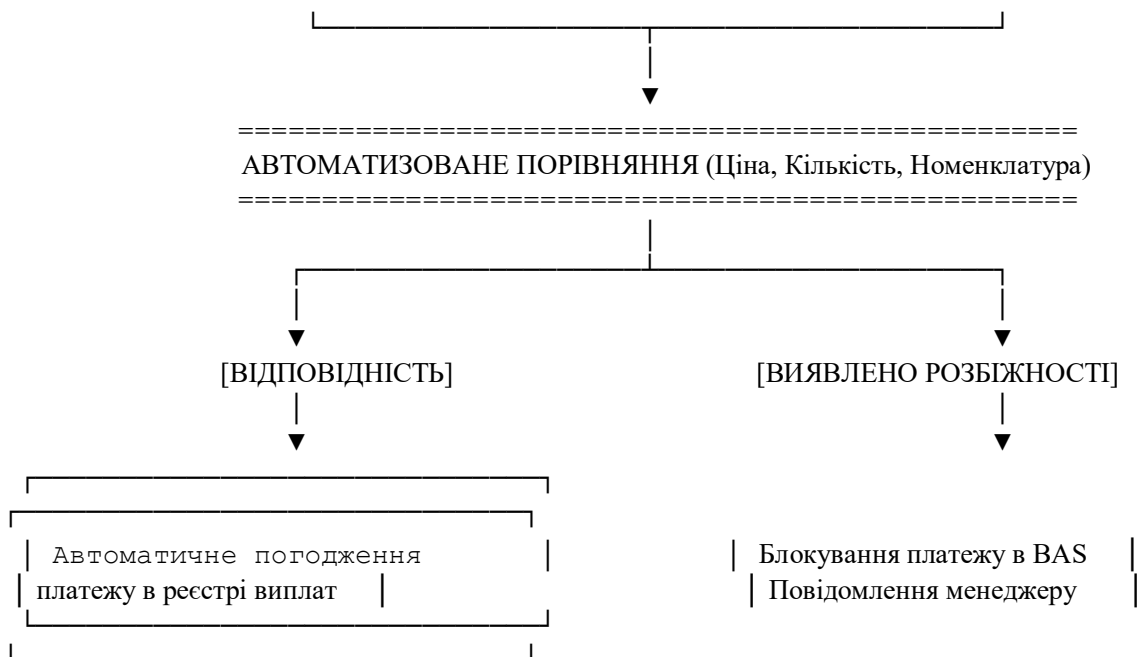

Рис. 3.1. Алгоритм автоматизованого тристороннього співставлення (ThreeWay Matching) у системі внутрішнього контролю ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

1. Проведення щомісячної суцільної звірки взаєморозрахунків з усіма активними постачальниками. Бухгалтер з розрахунків генерує в програмі «Акт звірки взаєморозрахунків» та надсилає контрагенту через ЕДО. Підписаний з обох сторін акт підтверджує юридичне визнання суми боргу та перериває строк позовної давності.

2. Щорічна обов'язкова інвентаризація зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності (згідно з Наказом Мініну № 879) [5]. Інвентаризаційна комісія перевіряє обґрунтованість сум, що обліковуються на рахунках 63, 371, 685, та виявляє наявність протермінованої або безнадійної кредиторської заборгованості.

3. Аналіз структури та строковості кредиторської заборгованості за допомогою інструменту вікової класифікації (Aging Report).

Приклад робочого документа бухгалтерської служби ТОВ «Кривоозерська ХСФ» - Реєстру старіння кредиторської заборгованості за постачальниками на кінець звітного періоду - наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

**Реєстр вікової класифікації кредиторської заборгованості
ТОВ «Кривоозерська ХСФ» перед постачальниками (станом на
31.12.2025 р.)**

Найменування постачальника / контрагента	Предмет договору (поставки)	Загальна сума боргу, тис. грн	Строкова (нормальна) заборгованість	Протермінована заборгованість за строками (днів)			Стан претензійної роботи / Управлінське рішення
				1–30	31–90	понад 90	
1. ТОВ «ПЕТ-Технолоджи»	ПЕТпреформи для пляшок 1.5 л	8 450,0	8 450,0	0,0	0,0	0,0	Нормальний стан, оплата згідно з графіком договору
2. ПрАТ «Миколаївобленерго»	Поставка електроенергії	3 200,0	3 200,0	0,0	0,0	0,0	Поточний рахунок, акцептовано до виплати
3. ТОВ «Поліграф-Плюс»	Етикетка паперова самоклеюча	2 150,0	1 800,0	350,0	0,0	0,0	Технічна затримка через ЕДО, борг буде погашено в поточний тиждень
4. ФОП Коваленко В. П.	Ремонтні роботи на	450,0	0,0	0,0	450,0	0,0	Направлено гарантійн

	свердловині						ий лист про відстрочення платежу до 15.02.2026 р.
5. ТОВ «Хім-Постач»	Реагенти для водопідготовки	120,0	0,0	0,0	0,0	120,0	Контрагент порушив умови якості; триває арбітраж, платіж заморожено
Усього по підприємству	—	14 370,0	13 450,0	350,0	450,0	120,0	—
Питома вага в загальній сумі, %	—	100,00%	93,60%	2,43%	3,13%	0,84%	—

Аналіз таблиці 3.3 свідчає про високу ефективність функціонування системи внутрішнього контролю договірних зобов'язань на ТОВ «Кривоозерська ХСФ». Левова частка кредиторської заборгованості перед постачальниками (93,60%) є строковою (нормальною), тобто термін її оплати за умовами договорів ще не настав.

Протермінована заборгованість становить незначну частку. Наявність боргу понад 90 днів у сумі 120,0 тис. грн перед ТОВ «Хім-Постач» не є свідченням неплатоспроможності фабрики, а виступає результатом дії системи внутрішнього контролю: платіж заблоковано юридичним відділом через фіксацію поставки неякісної партії хімічних компонентів.

Попри загальну високу ефективність діючої системи обліку та контролю на ТОВ «Кривоозерська ХСФ», існують певні приховані зони ризику та неефективності, усунення яких дозволить значно зміцнити рівень фінансової

безпеки підприємства. На основі проведеного дослідження виявлено дві ключові проблеми:

1. Трансакційні витрати та затримки при роботі з дрібними регіональними постачальниками, які не підключені до комерційних платформ ЕДО. Це змушує бухгалтерів витрачати час на ручне введення даних з паперових видаткових накладних та актів, що підвищує ризик виникнення помилок (людський фактор).
2. Відсутність інтегрованого інструменту автоматичного розрахунку та моделювання курсових різниць при здійсненні довгострокових імпорتنих поставок обладнання (субрахунок 632). Коливання валютного курсу в умовах макроекономічної нестабільності створюють додаткове навантаження на фінансовий результат компанії.

З метою нівелювання зазначених недоліків пропонується впровадження комплексу заходів з модернізації обліково-контрольної системи фабрики, складові якого деталізовано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Комплекс пропозицій щодо вдосконалення системи обліку та внутрішнього контролю розрахунків на ТОВ «Кривоозерська ХСФ»

Напрямок оптимізації	Сутність пропонованого заходу	Технологічний інструмент реалізації	Очікуваний економічний та контрольний ефект
1. Ліквідація ручного введення первинних документів	Впровадження системи розпізнавання сканованих копій паперових накладних та актів від дрібних контрагентів.	Модуль штучного інтелекту «BAS OCR» або інтеграція з «ABBYY FlexiCapture»	Скорочення часу обробки первинних документів на 70%; повне усунення помилок оператора при введенні цифр та номенклатури.
2. Управління валютними ризиками за договорами імпорту	Автоматизація стрестестування заборгованості в інвалюті (рахунок 632) та інтеграція інструментів хеджування.	Спеціалізований ERP-модуль «Treasury & Risk Management»	Превентивне моделювання фінансових витрат від курсових різниць; автоматичне формування заявок на форвардні закупівлі валюти в банках.

3. Посилення податкової безпеки розрахунків	Автоматичний онлайн-скринінг статусу ризиковості постачальників безпосередньо в	Інтеграція облікової програми BAS через API з аналітичною системою «YouControl API»	Блокування авансових платежів на адресу контрагентів, які отримали статус «ризиковий платник ПДВ» у реєстрах ДПС,
	момент формування платіжного календаря.		захист податкового кредиту компанії.

Особливу увагу в контексті підвищення фінансової безпеки слід приділити третьому заходу - впровадженню автоматичного онлайнкомплаєнсу через API. В сучасних умовах Державна податкова служба України застосовує жорсткі алгоритми блокування податкових накладних через критерії ризиковості платників податків. Якщо ТОВ «Кривоозерська ХСФ» перерахує значний аванс постачальнику, якого наступного дня податкові органи визнають ризиковим, фабрика втратить право на податковий кредит з ПДВ (20% від суми операції) на невизначений термін до моменту судових оскаржень. Інтеграція «YouControl API» дозволить системі бухгалтерського обліку автоматично перевіряти статус контрагента безпосередньо в момент, коли бухгалтер створює платіжне доручення. Якщо в базах даних ДПС з'явиться негативна ознака щодо постачальника, система автоматично заблокує трансакцію і видасть попередження: «Увага! Постачальник має ознаки ризиковості. Платіж заблоковано службою внутрішнього контролю».

Економічний ефект від реалізації запропонованого комплексу модернізації проявиться у зниженні трансакційних витрат бухгалтерської служби, оптимізації робочого часу персоналу (вивільнення до 15 годин робочого часу одного бухгалтера на місяць за рахунок автоматичного розпізнавання документів) та, найголовніше, у повному виключенні прямих фінансових втрат від заморожування податкового кредиту з ПДВ чи збитків від несприятливої зміни валютних курсів. Побудована таким чином обліковоконтрольна система перетворює бухгалтерію ТОВ «Кривоозерська

ХСФ» з пасивного реєстратора історичних фактів на активного та високоефективного учасника системи забезпечення економічної безпеки та стратегічної стійкості підприємства на ринку.

Висновки по третьому розділу

Проведене практичне дослідження діючої системи ТОВ «Кривоозерська ХСФ» свідчить, що попри загальну фінансову стійкість підприємства, сфера обліку та контролю договірних зобов'язань має низку критичних слабких місць. Головними деструктивними факторами є відсутність єдиного регламенту (Положення про договірну роботу), переважання паперового документообігу, що спричиняє затримки первинних документів, та ручний спосіб співставлення інформації в програмі BAS (відсутність алгоритму ThreeWay Matching).

Це призводить до виникнення суттєвих часових лагів при визнанні зобов'язань, підвищує ризик «людської помилки», створює загрозу касових розривів через відсутність автоматизованого аналізу старіння боргів, а також генерує податкові ризики, пов'язані з блокуванням ПДВ через недостатній превентивний комплаєнс-контроль контрагентів. Виявлені дефекти обґрунтовують об'єктивну необхідність модернізації чинної системи шляхом тотальної цифровізації, автоматизації контрольних процедур та впровадження внутрішнього комплаєнс-моніторингу, що дозволить ТОВ «Кривоозерська ХСФ» мінімізувати фінансові втрати та підвищити ефективність управління оборотним капіталом.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та системи внутрішнього контролю договірних зобов'язань на прикладі ТОВ «Кривоозерська харчосмакова фабрика». Результати проведеного комплексного науково-практичного дослідження дозволяють сформулювати такі підсумкові висновки:

1. Досліджено теоретико-методологічну сутність розрахунків з постачальниками та доведено їхній полікомпонентний характер. Як економічна категорія вони відображають початкову стадію кругообороту капіталу підприємства (процес закупівлі), у площині бухгалтерського обліку трактуються через дефініцію «поточні зобов'язання», а в правовому полі регулюються нормами цивільного та господарського законодавства України щодо виконання умов договорів.
2. Систематизовано історичні етапи еволюції розрахункових відносин та обґрунтовано, що сучасний інноваційно-трансформаційний етап базується на концепції тотальної цифровізації. Використання хмарних технологій, електронного документообігу та смарт-контрактів змінює парадигму обліку, трансформуючи його в режим реального часу (Real-Time Accounting).

Компаративний аналіз засвідчив високий рівень конвергенції вітчизняних НП(С)БО та МСФЗ, проте виокремив потребу активнішого застосування професійного судження бухгалтера та обов'язкового дисконування довгострокових безвідсоткових зобов'язань перед постачальниками.

3. Обґрунтовано структуру внутрішнього контролю договірних зобов'язань на основі міжнародної концепції COSO. Доведено, що контроль має бути перманентним і здійснюватися у трьох взаємопов'язаних формах:

попередній (*Due Diligence* контрагентів та юридична експертиза угод), поточний (оперативний моніторинг строків, обсягів, цін та оплат за договорами) та наступний (ретроспективна інвентаризація розрахунків та претензійно-позовна діяльність). Виокремлено ключові ризики невиконання договорів, серед яких у сучасних реаліях функціонування вітчизняного бізнесу найбільш деструктивними є податкові та репутаційні (санкційні) ризики.

3. Надано загальну організаційно-економічну характеристику ТОВ «Кривоозерська ХСФ» як суб'єкта середнього підприємництва, що спеціалізується на видобутку та розливі природних мінеральних вод під відомою ТМ «Кривоозерська». Встановлено, що підприємство має лінійно-функціональну структуру управління, високу фінансову незалежність (коефіцієнт автономії понад 0,61 у 2025 р.) та демонструє стійку динаміку зростання чистого прибутку, який у 2025 році досяг 6 100,0 тис. грн. Комплексний аналіз ліквідності та платоспроможності підтвердив нормально-стійкий фінансовий стан фабрики та її загальну спроможність вчасно гасити свої борги.
4. Аналіз ділової активності виявив інтенсифікацію розрахункових операцій: строк оборотності дебіторської заборгованості скоротився на 7,4 дня (до 29,7 дня), а період погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками знизився на 23,5 дня (до 51,9 дня). Скорочення тривалості операційного циклу до 67,2 дня мінімізує ризики виникнення протермінованих боргів. Разом з тим висока питома вага поточної кредиторської заборгованості у пасивах Балансу (24,77% у 2025 році) підтвердила, що комерційний кредит є вагомим безкоштовним джерелом фінансування оборотних активів фабрики, що вимагає бездоганного рівня його обліку та контролю.
5. Виявлено низку критичних недоліків та слабких місць у діючій практиці ТОВ «Кривоозерська ХСФ». Основними деструктивними факторами визначено: відсутність затвердженого локального Положення про

договірну роботу; значний обсяг паперового документообігу, що спричиняє часові лаги та затримку первинних документів; ручний спосіб співставлення інформації ланцюга поставок в програмі BAS (відсутність алгоритму *Three-Way Matching*); слабкий превентивний комплаєнс-контроль податкового статусу контрагентів, що генерує ризики блокування податкових накладних з ПДВ та заморожування обігових коштів.

6. Запропоновано комплекс науково обґрунтованих рекомендацій щодо модернізації системи обліку та контролю підприємства. Обґрунтовано необхідність: розробки та впровадження внутрішнього «Положення про договірну роботу» для регламентації процедур візування угод; переходу на 100% електронний документообіг (платформи Вчасно / M.E.Doc); автоматизації алгоритму тристороннього співставлення (*Three-Way Matching*) в BAS для усунення «людського фактора»; інтеграції облікової системи з APIсервісами (YouControl / OpenDataBot) з метою щоденного превентивного моніторингу критеріїв ризиковості постачальників.

Практична реалізація запропонованих заходів дозволить ТОВ «Кривоозерська ХСФ» повністю нівелювати виявлені ризики, прискорити документообіг, оптимізувати рух грошових коштів, посилити фінансову дисципліну та забезпечити високу конкурентоспроможність та економічну безпеку підприємства в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланюка І. Ф., Пилипів Н. І., Гнатюка Т. М. Фінансовий облік: навч. посіб. Івано-Франківськ: ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2019. 650 с.
2. Бикова Г. Рахунок-фактура не вважається первинним документом. ДебетКредит. 2017. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/35794рахунокфактура-не-вважajetsia-pervinnim-dokumentom>
3. Бондарчук Н.В., Тімашова А.М. Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 3 (2). С. 170—177.
4. Бруханський, Р. Ф. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 444 с.
5. Вакульчик Д.В., Погорелова Т.П. Економічна суть розрахунків з покупцями і замовниками. Матеріали науково практичної конференції молодих вчених і студентів “Молоді науковці аграрники: традиційні й нові аспекти дослідження”. Том 1. 2021. С. 61-63.
6. Водоп’янова О. Рахунок-фактура — первинний документ? Дебет-Кредит. 2017. №17-18. URL: <https://online.dtki.ua/2013/17-18/49492>
7. Ганусич В.О., Гурська І.В.. Облік дебіторської заборгованості: управлінські та організаційні аспекти. Науковий вісник Ужгородського університету, серія економіка. 2016. № 1 (47). С. 441-445.
8. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=646461>
9. Гнатенко Є.П., Погрішук Б.В. Вдосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві. Економічні науки. 2016. № 5.3 (112). С. 15—18.

10. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Вісник Житомирського державного технологічного університету, серія: економічні науки. 2018. №. 1(59). С. 48- 51.
11. Господарський кодекс України Кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
12. Грицай О.І., Станасюк Н.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. Економіка і суспільство. 2018. №
13. С. 825—832. 14. Дідоренко Т. В. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Сталий розвиток економіки. 2017. № 3. С. 217-220.
14. Дідоренко Т. В., Белова І. М. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Сталий розвиток економіки. 2018. № 3. С. 217-220.
15. Договірна робота на підприємстві ALVA PRIVACY Law Firm 2024 URL: <https://alvaprivacy.ua/ua/publikatsiji/dogov-robota#vididogovoriv>
16. Єфімов О. Передоплата і штрафні санкції. 2020. URL: <https://yefimovpartners.com/2020/12/23>
17. Жарнікова В. В. Облік розрахунків з покупцями: систематизація поглядів та перспективи досліджень. Європейський науковий журнал Економічних та фінансових інновацій. 2018. №2. С. 48-63.
18. Жарнікова В. В. Розрахунки з покупцями: аспекти формування інформаційної бази управлінського обліку. Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. 2019. № 3. С. 88-96.
19. Задорожній З. В., Муравський В. В., Шевчук О. М., Судин Ю. А. Управлінський облік як елемент налагодження відносин з контрагентами в 62

інноваційному середовищі ділових комунікацій. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 2. С. 103–112.

20.Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Національного банку України від 29.07.2022 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>

21.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

22.Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік 1: підруч. Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.

23.Кловська Ю. Працюємо з кредиторською заборгованістю, 2016. URL: <https://online.dtkk.ua/2016/19/50165>

25.Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

24.Косташ Т.В. Розрахунки з покупцями та замовниками: проблемні аспекти організації та методики обліку в умовах сучасних реалій. Grail of Science. 2023. № 30. С. 59-71.

25.Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. Економіка та суспільство. 2021. № 25.

26.Краєвський В. М., Колісник О. П., Гуріна Н. В. Фінансовий облік: навч. посіб. Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. 616 с. 29.Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік : підруч. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 478 с.

27.Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент. 2016. № 22. С. 161-165.

- 28.Кручак Л. В. Облік розрахунків з покупцями і замовниками: напрями реформування та вдосконалення методики. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2016. № 4. С. 27-35. 63
- 29.Лашик І.І., Віблій П.І., Коць О.О. Особливості управління дебіторською заборгованістю підприємства. Галицький економічний вісник. 2022. № 1 (74). С. 68–75.
- 30.Левченко З.М. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості. Інфраструктура ринку. 2018. № 20. С. 274–277.
- 31.Лешанич Л.В. Акредитив як найкраща форма безготівкового розрахунку. Право і суспільство. 2018. № 6. С. 31-37.
- 32.Лисенко А. М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2018. № 26. С. 184-192.
- 33.Лисенко А. М. Система нормативно-правового регулювання обліку та аудиту загальновиробничих витрат підприємства Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету, Економічні науки. 2017. № 27. С. 234-245.
- 34.Меліхова Т. О., Гавриленко Ф. О. Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства. Науково-практичний журнал “Інвестиції: практика та досвід”. 2018. № 2. С. 24-32.
- 35.Меліхова Т. О. Методичні засади проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Агросвіт. 2019. № 9. С. 17–24.
- 36.Мельник С. І. , Горбан І. М., Марушко Н. С. Фінансовий облік і звітність : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с